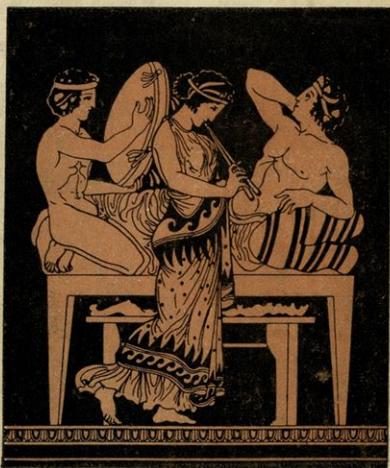
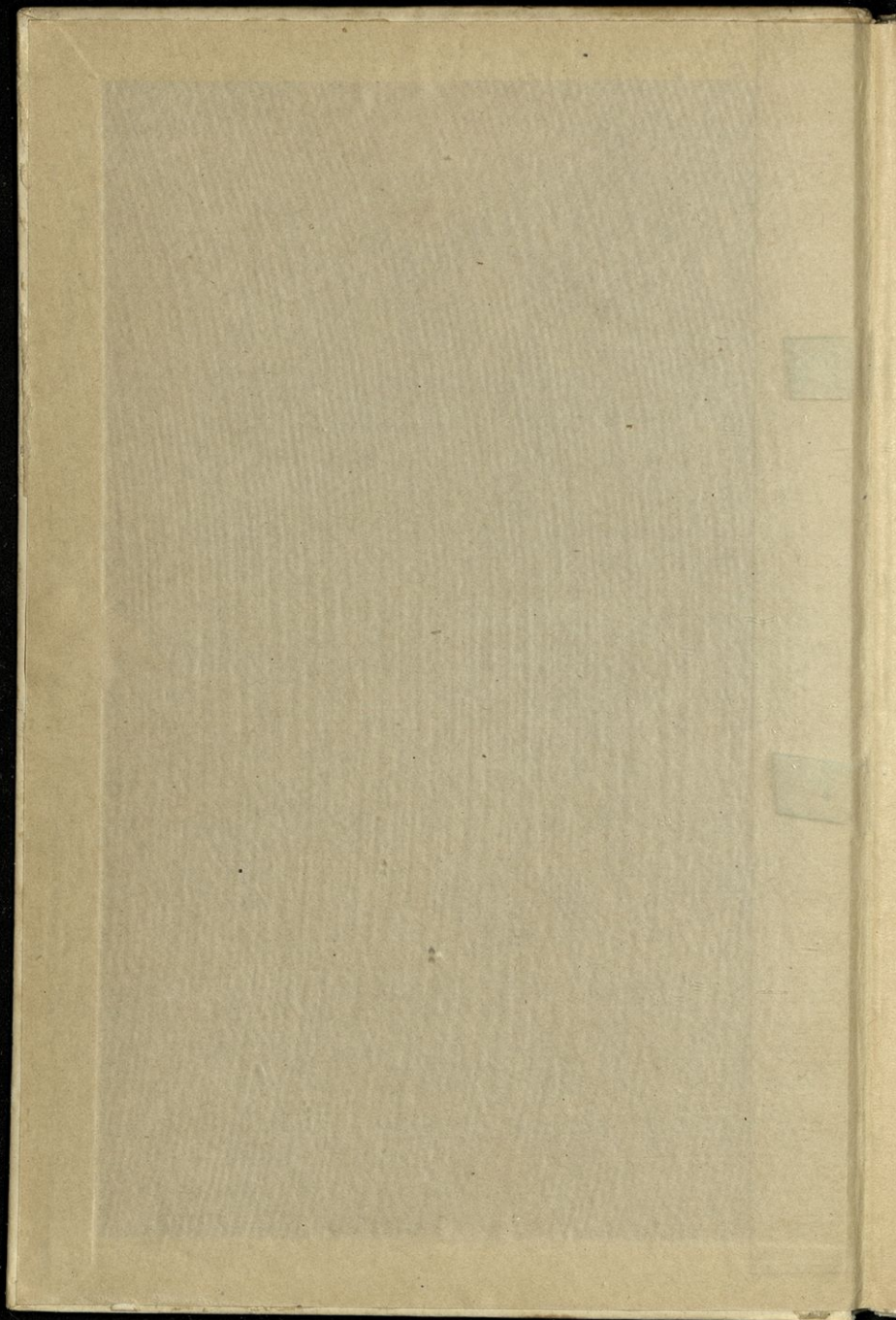
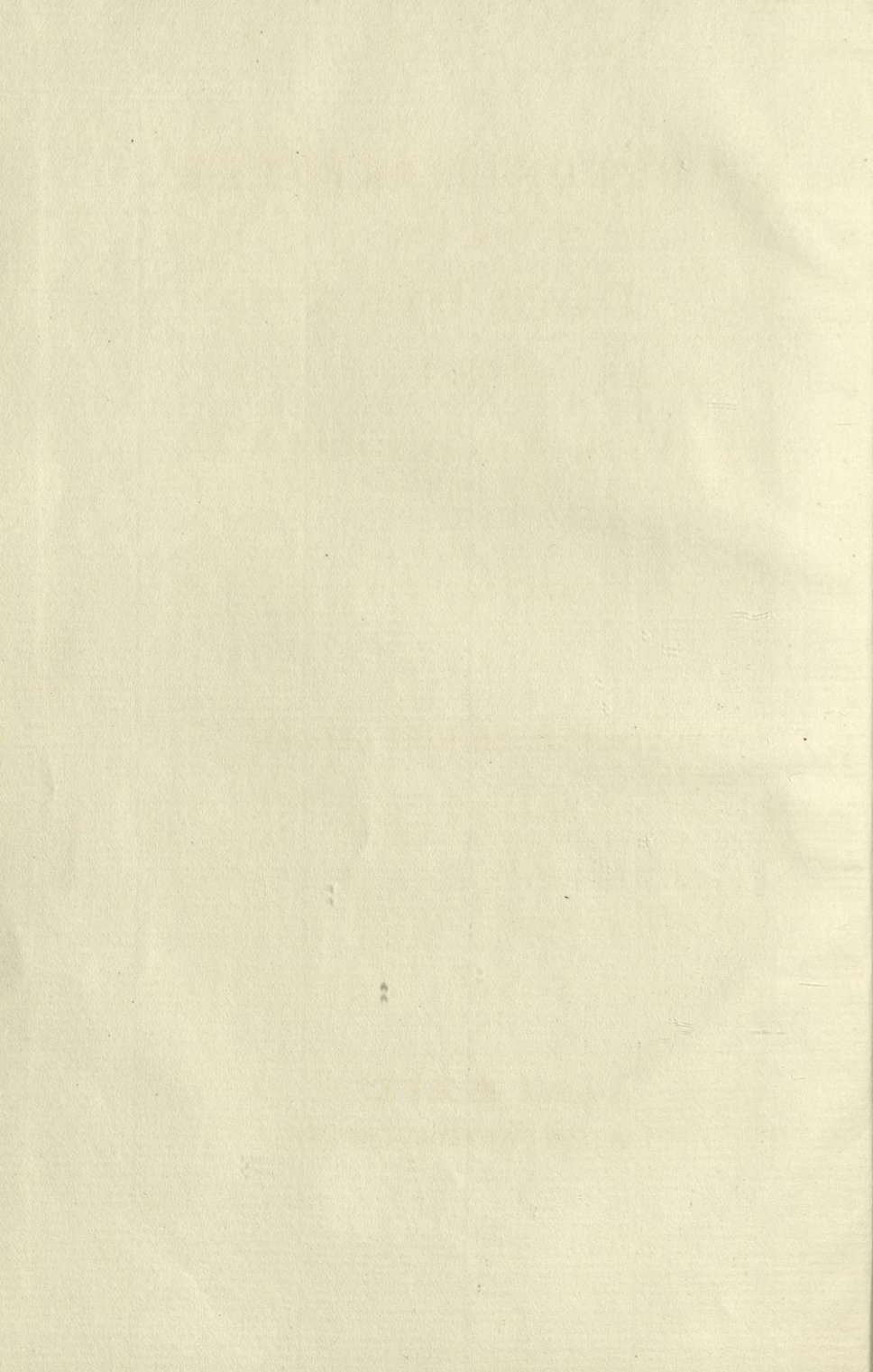

G. PETRONIJ ARBITER
POJEDINA
PRI
TRIMALHIJONU

◆

G. PETRONIJ ARBITER

♦

POJEDINA
PRI
TRIMALHIJONU

♦

POSLOVENIL DR. JOŽA GLONAR

♦

M C M X I X

V LJUBLJANI - ZALOŽBA »OMLADINE«

♦

55919
407024

a

G. TETTONI ARBITER

POLIINA

PHI

TRIM ALPHON

BRITISH LIBRARY

D 200613345

XIXCM

ZALOŽILA IN IZDALA »OMLADINA«
NATISNILA »ZVEZNA TISKARNA« V CELJU

Zapušč. A. Gradnik

PETRONIJ IN NJEGOVO DELO

Izobraženim Slovencem je Petronij znan iz Sienkiewiczzevega romana »Quo vadis?«. Redkejši so, ki vedo, da je tudi znamenit pisatelj, ne samo starega veka, ampak svetovne literature: zapustil nam je delo, ki je prvi in najstarejši *realistični roman*, kar jih poznamo. Da sta pisec in njegov roman tako malo znana, tega so kriva različna dejstva. Delo samo stoji po svojem jeziku in po svoji vsebini izven kánona onih del, ki se čitajo na srednji šoli, tako da o njem v srednješolskem pouku ni govora. Današnjim literatom in modernemu literarnemu občinstvu pa ne prinaša — tako bi se zdelo — toliko mikavnega, odkar je roman v zadnjih desetletjih preteklega stoletja krenil na nova pota in odkar sta obe stranki, ustvarjajoči umetniki in uživajoče občinstvo, začeli ocenjevati romane bolj po njihovih socijoloških perspektivah in etičnih tendencah, ko po epičnih, umetniških kvalitetah. Oba ta vzroka: potrebe srednje šole in literarna moda, sta zakrivila, da se o Petroniju tudi na visokih šolah le zelo

poredko govori. Prišla pa sta k temu še dva nova. Petronij stoji s svojim delom na prelomu dveh dob: klasična literatura gre ž njim proti kraju in v njem se že oglašča vulgarni latinski jezik. Zato ga zastopnik klasične filologije na univerzi šele na koncu svojih študij sumarično odpravi, romanist pa ž njim začne razlagati postanek raznih romanskih jezikov. Pri vsem tem pa se ne sme prezreti, da je vsega tega v precejšnji meri kriva tudi oblika, v kateri nam je ohranjeno to delo: ohranjeni so samo manjši in večji fragmenti — med njimi je »Pojedina pri Trimalhijonu« največji in najzanimivejši kos — vsega skupaj komaj kaka petina ali šestina vsega Petronijevega dela. Dvomljiv je prvotni naslov tega dela, dvomljiv njegov prvotni obseg, dvomljiva ali naravnost neumljiva so mnoga mesta, tako da je Petronij obenem tudi eden najtežavnejših problemov literarne zgodovine. Petronijevo življenje in zunanja zgodovina njegovega dela je sama po sebi tudi skoraj podobna kakemu romanu.

Gaj Petronij Arbitr (Plutarh ga imenuje *Tita Petronija*) je živel v prvih desetletjih po Kr. r. Bil je bogat rimski plemenitaš, na višku tedanje izobrazbe, mož nenavadno bistrega duha in finega okusa, v svojem živ-

ljenju in v smrti vzor doslednega epikurejca. *Tacit* mu je v svojih »Letopisih« (XVI, 17, 18) postavil v znanem lapidarnem slogu trajen spomenik. Podne je spaval, ponoči pa opravljal svoje posle in se zabaval. Njegovo brezdelno življenje, ki ga je znal uživati z veliko rafiniranostjo in okusom, ga je tako proslavilo, da je prišel v krog Neronovih prijateljev in zaupnikov, kjer so mu po njegovem priimku *Arbiter* (= sodnik) še dodali pridevek: *arbiter elegantiae* (= »mojster okusa«). Res je v vseh rečeh okusa imel pri Neronu odločilno besedo, kar je ujezilo Tigelina, Neronovega dvorjanika, ki je v Petroniju videl ne le svojega tekmeca pri Neronu, ampak naravnost svojega mojstra. Zato ga je l. 66 po Kr. r. pri Neronu očrnil in mu zvijačno onemogočil vsako obrambo. Ko je Petronij videl, da mu je obsodba in ž njo smrt neizogibna, ni čakal obsodbe, ampak si je sam prerezal žile. Prerezane žile si je dal zavezati in zopet odvezati; med tem je obedoval, nekoliko pospaval in se pomenkoval s prijatelji, toda ne o neumrljivosti duše in filozofskih rečeh, kakor Sokrat, ampak dal si je čitati lahke, šaljive verze. Nekatere izmed svojih sužnjev je obdaroval, druge je dal bičati. V testamentu se ni spomnil vladarja s kakim volilom — kar je bila takrat skoro

dolžnost vsakega velikaša — ampak je sestavil zapisnik vseh njegovih grdobij in ga dal poslati Neronu. Tako je njegova smrt, dasi prisiljena, bila na videz vendar podobna naravni.

Njegovo delo je imelo naslov *Satirae* ali *Satiricon*; bilo je napisano v stilu Menipove satire: proza, pomešana z verzi. Petronij je sicer marsikaj posnel iz grške novelistike in iz mimov, toda celotna koncepcija in nje dosledna izpeljava je njegovo izvirno, res občudovanja vredno delo. Kako obsežno je bilo, ne moremo reči. Menda je obsegalo kakih dvajset knjig, ker so nam ohranjeni fragmenti iz 15. in 16., kjer pa konca še ne vidimo. Vendar pa se da iz teh fragmentov nekoliko rekonstruirati prvotna arhitektura celega dela. Ves roman pripoveduje *Enkolpij*, po tedanjem smislu izobražen mož, nekak profesor, kakor bi danes rekli, ki pripoveduje, kaj je doživel s svojimi prijatelji Agamemnonom, Asciltom in Gitonom na potovanju po raznih krajih. Med te dogodivščine je nadrobljen razen drobiž, ki ž njimi ni ravno v ozki zvezi, ampak služi bolj kot nekaka ilustracija. Tako n. pr. novela o zvesti efeški vdovi, ki jo je obdelal *Bürger* v svoji baladi. Vse to pa spaja kot umetniška vez jeza *Prijapova*, ki preganja Enkolpija, kakor tvori jeza *Pozejdona* umet-

niško vez Odiseje. Tako je dosežena umetniška enotnost vsega dela, ki je na ta način dobilo rahlo senco humoristične travestije.

Delo so že zgodaj ekscerpirali in krajšali; vsi rokopisi, kar jih je danes še ohranjenih, izhajajo iz enega takega, zelo okrajšanega rokopisa, menda že iz 7. stol. Celotno pa tudi ta okrajšani rokopis ni ohranjen v nobenem poznejšem prepisu. Ohranjeni fragmenti Petronijevega romana so bili prvič natisnjeni l. 1499 v Benetkah, toda med njimi se nahaja komaj neznatni začetek »Pojedine pri Trimalhijonu«. Cela »Pojedina« je namreč ohranjena samo v enem edinem rokopisu, ki se je šele okoli l. 1650 našel v Trogiru. Imel ga je *Nikola Cippico*, pri katerem ga je našel *Marinus Statileus*, ki je »Pojedino« prvič natisnil v Padovi l. 1663. Toda že l. 1665 se je vzdignil zoper njo Francoz *Adrien de Valois* in pozneje se mu je pridružil Nemec *Wagenseil*, ki sta oba dokazovala, da je trogirski fragment samo glupa goljufija in potvara. Če je Petronij res tako pisal, potem ni znal latinščine. Napačni so spoli, napačni padeži in glagolske oblike, besede se nahajajo v tem fragmentu, ki še barbarske niso, ker niso niti človeške več. Sploh je vse skupaj samo smesjen falzifikat kakega norca. Ta razburjenost

čistih humanistov je lahko umljiva. Enkolpij govori pri Petroniju jezik takratnih izobrazencev, ki res da že ni več čista ciceronsčina, Trimalhijon in njegovi prijatelji, ki so nekdanji bili sužnji in so pozneje osvobojeni obogateli, pa govorijo jezik tedanje neizobražene mase. Iz njihovih ust so pri Petroniju kot sredstva prave realistične karakterizacije vzete »barbarske« besede in oblike, kakor *coelus*, *vinus*, *vasus*, *lacte gallinaceum*, *bibliotheca* in enake. *Bücheler*, ki je priredil prvo kritično izdajo vseh ohranjenih fragmentov, pravi, da se nam danes zdi čudno, kako so ljudje nekdanj sploh mogli dvomiti o pristnosti trogirskega fragmenta. Sedaj se trogirski rokopis, ki obsega poleg »Pojedine« tudi prepise iz rimskih lirikov, nahaja v Parizu v Bibliothèque nationale, za katero ga je l. 1703 kupil *P. Montfaucon*.

Trogirski fragment je tako velik ali celo večji, ko vsi pred njim znani fragmenti, toda delo je bilo še vedno nepopolno. Zato je bilo prijetno presenečenje za vse znanstvenike, ko je *François Nodot* 12. oktobra 1690 naznanil predsedniku francoske akademije, da je neki *M. Dupin*, francoski oficir v službi avstrijskega cesarja, pri obleganju Belgrada zasledil celotni rokopis Petronijevega romana

in da se je njemu s posredovanjem nekega frankfurtskega trgovca posrečilo dobiti prepis. Ta prepis je izšel v Rotterdamu l. 1693 v originalu s paralelnim francoskim prevodom. Pokazalo se je, da ne prinaša mnogo novega, ampak da so samo stari, dotlej znani fragmenti v njem spojeni v nekako enoto s pičlim tekstom, kakor kamenje s cementom. Kmalu se je pokazalo tudi, da je vse skupaj samo nerodna mistifikacija, pri kateri pa se ni dalo dognati, jeli bil mistifikator Nodot, ali pa je bil v dobri veri sam mistificiran. Po tej izdaji je oskrbel Nemcem prvi prevod *W. Heinse* (1773). — L. 1800 je prišel še Španec *Marchéna J.* z novim fragmentom iz Petronija, pa je ž njim imel ravno toliko sreče, kolikor pozneje s štiridesetimi še »neizdanimi« verzi Katula, ki jih je »našel« v razvalinah Herkulana.

V »Pojedini« opisuje Petronij življenje malomestne jare gospode v spodnji Italiji; menda je mislil na mestece Puteoli, današnje Pozzuoli blizu Neapla. Glavna oseba cele epizode je Trimalhijon, nekdanj suženj Gaja Pompeja, pozneje osvobojen, ki si je pridobil veliko premoženje, izrazit tip pravega parvenuja. Ta bahaški »bourgeois gentil-homme« se ponaša s svojim bogastvom — beseda

»siromak« mu je sploh neznana! — in se norčuje iz učenosti in učenih ljudi, ki jih je sam povabil na gostijo. Pri tem pa se vendar trudi, da bi kopiral navade plemenitašev in pokazal, da je tudi sam izobražen. Petronij ga je naslikal s fino ironijo, brez pretirane karikature. Kako krasno je karakteriziran Trimalhijon ž njegovo razlago trojanske vojske ali s projektom nagrobnega spomenika! Tudi ostale, manjše vloge Trimalhijonovih prijateljev so očrtane plastično s kratkimi, jasnimi potezami. Nad vse pa se dviga postava plešastega starca Trimalhijona, ki je poleg Falstaffa, gospoda Kihota, Panse in drugih ena najsi-jajnejših, večnih figur svetovne literature.

Pri prevajanju in sestavljanju uvoda mi je služila sledeča literatura:

1. *Petronii Arbitri Satirarum reliquiae*. Ex recensione Francisci Buecheleri. Berolini, 1862.

2. *Petronius*, Bruchstücke eines Sittenromanes aus Nero's Zeit. Als Anhang: 43 priapeische Lieder. Nach Buecheler's kritischem Texte übersetzt. Stuttgart, 1874.

3. *Boissier, Gaston*. Un roman de moeurs sous Néron. Le Satiricon de Pétrone. (Revue des deux mondes, 1874, VI, 320—348).

4. *Ribbeck, O.*: Geschichte der römischen Dichtung. III. Stuttgart, 1892.

5. *Enrico Cocchia*: Un romanzo di costumi nell'

antichità. Il »Satyricon« di Petronio Arbitro. (Nuova antologia di scienze, lettere ed arti, 3. serie, vol. 44 (1893)), pag. 435—460, 657—687.

6. *T. Petronii Arbitri Cena Trimalchionis*. Przełożył D. Ostrowski. (Sprawozd. dyrekcji gimn. Arcyksiężniczki Elżbiety w Samborze za rok szk. 1899).

7. *Petronii Cena Trimalchionis*. Mit deutscher Übersetzung und erklärenden Anmerkungen von Ludwig Friedländer. Zweite neu bearbeitete und vermehrte Auflage. Leipzig, 1906.

8. *Farrer, J. A. Literarische Fälschungen*. Mit einer Einführung von Andr. Lang. Aus dem Englischen von Fr. I. Kleemeier. Leipzig, 1907.

9. *Petroniusza »Uczta Trymalchiona«*, cz. I., przełożył Ignacy Strycharski. (Sprawozd. dyr. c. k. lwowskiego gimn. im. Fr. J. za rok szkolny 1908).

10. *Rosenblüth, Martin: Beiträge zur Quellenkunde von Petrons Satiren*. Diss. Kiel. Berlin, 1909.

Pojasnila in opazke k prevodu sem zbral na koncu knjige, da ne motijo onih, ki jih ne potrebujejo. Mogoče bi jih kdo želel več, drugemu bodo mogoče še te odveč. V taki reči je težko zadeti pravo mero, posebno pri knjigi, ki ni namenjena samo strokovnjakom, ampak širšemu občinstvu, ki ga zanimajo literarna dela in literarni problemi. Za te pa je — tako se mi zdi — uvoda in opazk skoraj premalo. Toda: ali bi naj razlagal, da so Rimljani za časa Trimalhijona pri jedi — po grški šegi — ležali na levem boku, po trije na eni zofi i. t. d. i. t. d. i. t. d.? Da vsega tega ni več, tega je v prvi vrsti kriv občutek, da moram v tem prvem poskusu prepustiti glavno besedo pač — Petroniju samemu.

POJEDINA PRI TRIMALHIJONU

»Že je bil prišel tretji dan in ž njim pričakovana gostija, toda mi, ki smo bili zmučeni od tolikih ran, smo rajši mislili na beg ko na počitek. Ko smo tako žalostno razmišljali, na kak način bi ušli bližajoči se nevarnosti, je Agamemnonov suženj naš strah pomiril s sledečimi besedami: »Kaj? Ali ne veste, kdo daje danes gostí? Trimalhijon, imenitnik nad imenitnike, ki ima v svoji obednici uro in trobentača ob njej, ki zatrobi ob vsaki uri, da vé, koliko življenja mu je že izteklo«. Torej se skrbno oblečemo, pozabimo vse gorjé in velimo Gitonu, ki zelo rad prevzame ulogo sužnja, naj dotlej hodi v kopeli za nami.

Med tem smo še oblečeni začeli pohajkovati, šaliti se celo in opazovati posamezne skupine ljudi, kar zagledamo plešastega starca, oblečenega v tuniko, ki se je v društvu ko-drastih dečkov igral z žogami. Vendar pa nas dečki, dasi so bili vredni pogleda, niso zanimali tako, kakor očanec sam, ki se je, obut v copate, igral z zelenimi žogami. Onih, ki

so padle na tla, ni več pobral, ampak suženj je držal polno vrečo žog, iz katere so jih igralci po potrebi jemali. Opazili smo tudi dotlej nam neznane reči. Ob krogu igralcev sta namreč, vsak na nasprotni strani, stala dva skopljenca; eden s srebrno nočno posodo v roki, drugi pa je štel žoge, toda ne onih, ki so med igro letale od rok do rok, ampak one, ki so padle na tla. Dočim torej opazujemo vse te imenitosti, priteče Menelaj in pravi: »Ta-le je, pri katerem boste danes v gostéh; to je že priprava za pojedino.« Ni še izgovoril vseh besed, kar je Trimalhijon tlesnil s prsti, na kar mu je skopljenec med igranjem podstavil posodo. Ko si je mehur olajšal, je zahteval vode, da si umije roke, si prste nekoliko omočil in jih obrisal v kodrih najbližjega dečka.

Predolgo bi se zamudili, če bi si bili hoteli ogledati vse. Zato smo stopili v kopel in ko smo se prav razpotili, takoj prešli v mrzlo. Trimalhijon, ki je bil ves namazan z dišavami, se je že dal otirati, toda ne s platnenimi prti, ampak z blagom iz najfinejše volne. Med tem so pred njim trije kopalničarji pili falernca in ker so ga med prepiranjem po večini razlili, je dejal Trimalhijon, da gre to na njegovo zdravje. Nato so ga zavili v škrlatno odejo

in posadili v nosila, pred katerimi so šli štirje tekači s pločevinastimi ščitki na obleki in samotezen voziček, v katerem se je vozil Trimalhijonov ljubljencek, deček z ostarelim obrazom in vnetimi očmi, še bolj oduren ko njegov gospod sam. Ko so Trimalhijona vzdignili, je pristopil godec z zelo kratko piščalko in mu je tik ob glavi vso pot piskal, kakor bi mu skrivaj pravil kaj na uho.

Vsi polni občudovanja mu sledimo in pridemo z Agamemnonom do vrat njegove hiše, ob kateri je visel plakat z napisom: »Suženj, ki se odstrani brez gospodovega povelja, dobi sto palic«. Tik ob vhodu je stal v zeleno oblečen vratar, prepasan z rdečim pasom in je v srebrni skledi plal grah. Nad durmi je visela zlata kletka z žolno, ki je pozdravljala došlece. Sicer pa bi si bil skoro polomil noge, ko sem tako s povzdignjenimi očmi občudoval vse to in naenkrat odskočil nazaj. Na levi strani vhoda je bil namreč ne daleč od vratarjeve sobice na steni naslikan velikanski pes na verigi in ob njem napis z velikimi črkami: HUD PES. Moji tovariši so se kajpada smejali, jaz pa sem si kmalu opomogel in si ogledal tudi ostalo steno. Bil je tam naslikan semenj s sužnji z napisi, dalje Trimalhijon kot deček z Merkurjevo palico v

roki, kako ga vodi Minerva v Rim, dalje, kako se je začel učiti računati, kako je postal blagajnik, kar je skrbni slikar vse natančno naslikal in opremil s primernimi napisi. Na koncu stebrišča je bilo naslikano, kako ga je Merkur prijel za brado in zanesel po zraku na visok oder. Tam ga je čakala Sreča s polnim rogom bogastva in tri Parke, ki so predle zlate niti. Videl sem naslikano tudi trumo tekačev, ki so se vadili pod vodstvom svojega vaditelja. Razen tega sem opazil v kotu veliko omaro in v nji kapelico, v kateri so stali srebrni lari, kipec Venere iz marmorja in ne ravno majhna zlata škatljica, baje s prvimi Trimalhijonovimi brki.

Vprašal sem dvornika, kakšne slike imajo v sredini: »Ilijado in Odisejo — je dejal — in gladijatorske igre Lenatove.« Vsega pa si nisem mogel na enkrat ogledati.

Že smo bili prišli do obednice, v katere prvem delu je upravitelj hiše sprejemal račune. Najbolj sem se začudil, da so bili na podbojih vrat obednice pritrjeni zveznji palic s sekirami, na eni strani končujoči se v ladijske kljune, na katerih je bilo napisano: »Gaju Pompeju Trimalhijonu, seviru avgustalu¹⁾, poklanja Cinam blagajnik«. Isti napis je imela tudi svetilka na dva plamena, viseča pod

stropom in dve tabli, pribiti na podbojih; na eni je bilo, kolikor se spominjam, napisano: »30. in 31. decembra je naš gospod Gaj pri znancih v gostéh«, na drugi pa so bile naslikane lunine méne in podobe sedmih dni v tednu; srečni in nesrečni dnevi so bili označeni z raznobarvnimi gumbi.

Ko smo, polni vseh teh divot, hoteli vstopiti v obednico, nam je suženj, ki je bil nastavljen nalašč za to, zaklical: »Z desno nogo naprej!« Seveda je vsled tega med nami nastala majhna zmeda, ker smo se bali, da bi napačno stopili čez prag. Ko pa smo vsi ob enem povzdignili desno nogo, se je vrgel slečen²⁾ suženj pred nas na tlak in nas prosil, naj ga rešimo kazni; da tudi krivda, zaradi katere bi naj bil kaznovan, ni baš velika: v kopeli mu je bila ukradena blagajnikova obleka, vredna komaj par grošev. Zato smo desne noge zopet umaknili in prosili blagajnika, ki je v atriju štel cekine, naj sužnju kazen odpusti. On pa je ošabno zavihal svoj nos in rekel: »Ne jezi me toliko izguba, ko malomarnost tega ničvredneža. Zapravil mi je moje praznje oblačilo, ki mi ga je podaril neki moj kljent za rojstni dan. Bilo je iz pravega tirskega škrлата, res da že enkrat oprano. Pa, kaj si čem? Storite ž njim, kar hočete!«

Ko si je s tako veliko dobroto zaslužil našo hvaležnost in smo stopili v obednico, nam je suženj, za katerega smo prosili, pritekkel nasproti in nas na naše veliko začudenje, zahvaljujoč se za našo dobroto, skoro zasipal s poljubi. »Kratko in malo — je rekel — kmalu boste izvedeli, komu ste storili dobroto. Točajeva zahvala je gospodovo vino.«

Nazadnje smo torej vendar polegli k pojedini, aleksandrinski sužnji so nam vlili v snegu ohlajene vode na roke, drugi, ki so jim sledili, so pristopili k našim nogam in so nam z neizmerno skrbnostjo očedili nohte. Toda celo pri tem lahkem³⁾ delu niso molčali, ampak so prepevali. Hotel sem izvedeti, ali so med služinčadjo res sami pevci, in sem zahteval pijače. Takoj mi je nad vse uslužen suženj odgovoril s celo arijo in tako tudi vsak drugi, od katerega je kdo kaj zahteval. Človek bi bil mislil, da je v gledališču pri vprizoritvi kake pantomime z zborom in ne v obednici kakega zasebnika.

Prinesli so jako fin prigrizek, ker smo bili že vsi polegli razen Timalhijona, za katerega je bilo po novi šegi rezervirano prvo mesto. Na tableti je stal osel iz korintske

medi, z bisago, ki je imela na eni strani sveže, na drugi kuhane olive. Na oslu sta bili dve srebrni skledi, ki sta imeli na robu vrezano ime Trimalhijona in težo srebra. Male, k njim pritrjene lestvičke so nosile pečene polhe, pomazane s strdjo in potresene z malkom. Na malem srebrnem ražnju so bile vroče klobasice, pod njim damaščanske slive in granatova jabolka.

Baš smo se bili posvetili tem slaščicam, ko so ob zvokih godbe prinesli Trimalhijona, ki nas je, položen na same male blazinice, silil na smeh. Iz rdeče spalne suknje je namreč štrlela njegova na golo obrita glava, povrh pa si je okoli vratu, ki je že tako ves tičal v raznem blagu, še zavil šal s širokim rdečim robom in čopki, ki so mu bingljali na levo in desno stran. Na levem mezincu je imel velik, nekoliko pozlačen prstan, na prstancu pa manjši, kakor se mi je zdelo, popolnoma zlat prstan, toda vse vprek posejan z nekakimi železnimi zvezdicami⁴). In da bi ne kazal samo teh dragotin, je imel tudi golo desnico okrašeno z zlato zapestnico in obročkom iz slonove kosti, ki ga je zaklepala bleščeča zaponka. In ko si je potem še podrezal zobe s srebrnim zobotrebcom, je rekel: »Prijatelji, ni mi bilo še do jedi, toda, da bi vas s svojo

odsotnostjo ne zadrževal, sem premagal svojo komodnost; dovolite samo, da končam igro«. Za njim je prišel deček z desko iz terebin-tinga lesa in kristalnimi kockami; pri tem sem videl še nekaj posebno finega: na mestu črnih in belih kamenčkov sta igrala s srebrnimi in zlatimi novci. Dočim je on med igro iztresal vse najbolj vsakdanje in obrabljene dovtipe, so nam, ki smo se bavili še s pri-grizkom, prinesli tableto z jerbasom, v katerem je sedela lesena kokoš z razprostrtimi perotmi, kakor da bi valila. Za tem sta vstopila dva sužnja, ki sta ob spremljanju godbe začela preiskovati slamo pod kokošjo in deliti gostom pavina jajca, ki sta jih našla v nji. Trimalhijon je pogledal na ta prizor in rekel: »Prijetelji, dal sem kokoš nasaditi na pavina jajca. Ampak — pri Herkulu! — bojim se, da so že izvaljena; vendar pa poskusimo, ali so še užitna«. Žlice dobimo, težke srebrne, in odpremo jajca, narejena iz mastnega testa. Jaz sem svoje skoro zavrgel, ker se mi je zdelo že izvaljeno. Ko pa sem slišal starejšega gosta, ki je rekel: »To mora biti nekaj dobrega!« sem preiskal luščino s prstom in našel zelo mastnega drozga, obdanega s popranim rumenjacom.

Trimalhijon je bil že prekinil svojo igro,

pokusil od vsake jedi in nam dal na svobodo, ali še hočemo sladkega vina, ko je godba dala znak in je pojoč zbor odnesel tablete. Ko je v tej naglici padla srebrna skleda na tla in jo je suženj pobral, ga je Trimalhijon opazil, mu velel dati par za uho in skledo zopet vreči na tla. Prišel je suženj pometać in skledo pometel med druge smeti. Nato sta prišla dva zamorca z majhnimi mehovi, kakor jih imajo oni, ki v areni škropijo pesek, in sta nam dala vina na roke; vode nam namreč ni nihče dal nobene.

Ko smo zaradi teh imenitnosti pohvalili gostitelja, je rekel: »Vsakemu svoje. Zato sem dal pred vsakega postaviti posebno mizico; tako nas bodo ti smrdeči sužnji s svojo navzočnostjo manj nadlegovali.«

Takoj so prinesli velike steklene vrče, skrbno zadelane s sadro, ki so imeli na vratovih napise: »Stoleten falernec iz leta Opimijevega⁹⁾.« Dočim beremo napise, zaploska Trimalhijon in pravi: »Glej, glej, torej vino živi dalje ko ubogi človek! Torej bodimo veseli! Vino je življenje. Pristnega opimijca točim. Včeraj nisem dal tako dobrega, pa sem vendar imel finejše goste.« Dočim torej tako popivamo in podrobno občudujemo vse divote, prinese suženj srebrn skelet, narejen tako, da

so se dali vsi udje in členki pregibati na razne strani. Tega je vrgel parkrat na mizo, da se je razleknil v različne poze in lege, Trimalhijon pa je pri tem citiral:

»O mi bedni ljudje, kako smo brez vsake vrednosti, Taki bodemo vsi, ko smrt nas bo bridka pobrala.

Torej, dokler še gre, žitek uživajmo svoj!«

Splošni pohvali je sledila jed, ki našega pričakovanja ni utešila, pač pa je njena nenavadnost zbudila našo pozornost. Prinesli so namreč okroglo tableto, ki je kazala vseh dvanajst nebesnih znamenj po vrsti. Na vsako izmed njih je kuhar položil njegovi vsebini odgovarjajočo jed: na ovna ovnovi glavi podoben grah, na bika kos govedine, na dvojčke jajca in ledvice, na raka venec, na leva afriško figo, na devico maternico plemenjače, na tehtnico pravo tehtnico, ki je imela v eni skledici toplo torto, v drugi pa pogačo, na škorpiona malo morsko ribo, na strelca veliko oko, na kozla morsko kobilico, na vodnarja gos, na ribi dve morski ribi. V sredi pa je ležala s travo izrezana ruša in na njej med v satovju. Egiptovski suženj nam je na srebrni ponvi ponujal kruha in z odurnim glasom pel kuplet iz »Smrdokavre«. Ko smo se z nekoliko nevoljo hoteli lotiti teh bornih jedi, je rekel Trimalhijon: »Menim, da začnimo!« Komaj je

izgovoril te besede, so že ob spremljevanju godbe priplesali štirje sužnji in odvdignili gornji del tablete, na kar smo pod njim zapazili mastno perutnino in svinjska vimena, med njimi pa zajca s perotni, da je bil podoben nekakemu Pegazu. V voglih tega podstavka smo opazili štiri kipce v podobi Marzija, držече majhne mehove, iz katerih je tekla poprana omaka na ribe, da so plavale v njej, kahor v kakem kanalu. Služinčad začne ploskati, mi ji sledimo in se smeje lotimo teh izbranih slaščic. Trimalhijon je bil enako vesel, da se mu je presenečenje posrečilo in je zaklical: »Reži!« Takoj je pristopil rezač, ki je ob spremljevanju godbe začel razrezovati jedi, tako da se je bolj zdelo, da se bori kak bojevnik na vozu ob spremljevanju orgelj. Vkljub temu je Trimalhijon vedno priganjal z zateglim glasom: »Reži! Reži!« Mislil sem, da mora v tem ponavljanju tičati kak dovtip in sem nazadnje vendarle vprašal onega, ki je ležal na moji levi, kaj je za tem. Njemu so bile take zabave že znane, pa mi je rekel: »Ta, ki razrezava jedi, se zove Reži; če ga torej Trimalhijon pokliče po imenu, mu obenem že tudi zapove, kaj naj dela⁶).«

Bil sem že popolnoma sit; da bi izvedel kaj več, sem se obrnil k svojemu sosedu in

sem ga začel po ovinkih izpraševati, kdo je ženska, ki je venomer tekala sem in tje. »Trimalhijonova žena Fortunata — je rekel — ki meri denarje na mernike. Toda še pred nedavnim — kaj je bila? Ne zameri, toda prepričan sem, da bi ne hotel vzeti niti koščka kruha iz njene roke. Sedaj pa je, kdo ve, kako in zakaj, prišla v nebesa in je postala Trimalhijonu desna roka in vse. Kratko in malo, če bi rekla ob belem poldnevu, da je tema, pa bi ji verjel. On sam niti ne ve, koliko ima, tako je bogat; zato pa ima ta lisica svoje oči povsodi, celo tam, kjer bi človek ne mislil. Skromna je, trezna, zna vedno za dober svet, toda vražji jezik ima. Prava klepetava sraka. Kogar ima rada, tega ima rada, kogar ne mara, tega ne mara. Trimalhijon sam ima zemlje, da je jastreb ne preleti in denarja ko berač uši. V sobi njegovega vratarja je več srebra, ko ga ima kdo drugi v banki. In njegove družine je kakor listja in trave. Ne verjamem, da pozna desetina sužnjev svojega gospodarja po licu. Kratko in malo, katerega koli teh-le tepcev ti lahko užene v kozji rog. Ne moreš si izmisliti reči, ki bi jo on moral kupiti. Vse mu raste doma: volna, oranže, poper, menda še celo ptičje mleko bi človek našel. Da ti povem: naenkrat mu je bila volna od njegovih

čred preslaba, pa si je dal poslati iz Tarenta ovne za svoje črede, da bi jih oplemenitili. Da bi imel grški med doma, si je dal prinesiti čebel iz Atike; tako se bodo tudi domače čebele požlahtnile. Glej: baš te dni je pisal v Indijo, naj mu pošljejo gobovega semena. Saj tudi mule nima nobene, ki bi ne izhajala iz divjega osla. Glej vse te blazine: vse so naphane s samo baržunovo in škrlatno volno. Tudi ostali njegovi prijatelji niso od muh. Zelo napeti mošnjički! Oni le tam na spodnjem koncu, saj ga vidiš: danes ima svojih osem sto tisoč. In takorekoč iz ničesa. Ni še dolgo, kar je nosil polena na svojem hrbtu. Ampak, kakor pripovedujejo — jaz ne vem nič, čul sem samo — odkar je ukradel škratlju klobuček, je našel zaklad. Ampak nadut je in se rad postavlja. Tako je pred nedavnim razglasil: »Gaj Pompej Dijogen odda s 1. julijem svoje stanovanje. Kupil si je namreč lastno hišo.« In oni, ki leži na mestu osvobojenca, si je tudi marsikaj privoščil. Ne ogovarjam ga. Milijon je imel, pa mu je izpodletelo. Danes menda niti lasje na njegovi glavi niso več njegovi, in — pri Herkulu! — ne po njegovi krivdi; sam je namreč zlata duša, ki ji ni para, ampak osvobojeneci so lopovi, ki so mu vse pobrali. Saj veš: v tujih loncih se

slabo kuha in kadar je miza prazna, se prijatelji poslovijo. In kakšen je bil njegov častiti posel, da je prišel tako visoko: imel je podjetje za pogrebe. Dajal je pojedine kakor kak kralj: cele merjasce v koži, nastavke iz slaščic, perutnino, kuharje, slaščičarje. Tam se je zlilo več vina pod mizo, ko ga ima kdo drugi v kleti. Čudovišče, ne človek! Ko pa je ž njim začelo iti rakovo pot in se je začel bati, da bodo upniki mislili, da je že pri kraju, je razglasil dražbo tako-le: »Gaj Julij Prokul bo prodal na dražbi, kar ima odveč.«

Najine prijetne pomenke je prekinil Trimalhijon; tableto z jedili so bili namreč že odnesli in razigrani gostje so se začeli lotevati vina in pomenkovati. Naslonil se je nazaj in je dejal: »To vino si morate osladiti sami. Ribe hočejo plavati. Vprašam vas, ali res mislite, da sem zadovoljen z onimi jedmi, ki ste jih videli na okroglem pokrovu tablete. Ali me tako slabo poznate? Kaj je torej z onimi jedmi? — Jaz menim, da je tudi pri pojedinah potrebno znanje in izobrazba. Mir kostem mojega gospodarja, ki je poskrbel, da sem postal res človek. Meni ne pride kmalu kaj novega, neznanega pred oči, kakor vam je pokazal oni nastavek. Tole nebo, v katerem stanuje dvanajst bogov, se spremeni v ravno

toliko znamenj in postane najprej oven. Torej, kdor se narodi v znamenju ovna, ima mnogo živine, mnogo volne, trdo bučo, predrzno čelo, oster rog. V tem znamenju se narodijo navadno učenjaki in koštrunčki«. Mi pohvalimo ta astrološki dovtip, on pa nadaljuje: »Potem se spremeni celo nebo v telička. V tem znamenju se rodé trmeži, kravarji in ljudje, ki vedo poskrbeti zase. V dvojčkih se rodé ljudje, ki vozijo s parom konj ali volov, pohotneži in oni, ki imajo vedno po dvoje želez v ognju. V znamenju raka sem rojen jaz. Zato stojim na mnogih nogah in imam mnogo bogastva na suhem in na vodi. Rak pomeni namreč oboje, kopno in morje. Zato že dolgo nisem nič položil na znamenje raka⁷⁾, da bi ne delal svojemu patronu nadlege. V levu se rodijo požrešneži in oblastneži, v devici ženske, ubežni sužnji in jetniki. V tehtnici mesarji, apotekarji in sploh kramarji, v škorpionu oni, ki imajo opravke s strupom in bodalom. V strelcu škiljavci, ki na zelje gledajo in na klobaso merijo; v kozlu siromaki, ki jim od samih skrbi rastejo rogovi. V vodnarju se rodijo krčmarji in padarji, v ribah kuharji in učitelji govorništva. Tako se vrti svet kakor mlinsko kolo in vsak čas se zgodi kakšna vragolija, da se ljudje narodé

ali pa pomró. In kar se tiče zelene ruše, ki ste jo videli na sredini in satovja na njej, tudi to ni brez pomena. Zemljica mati je v sredini vsega, okrogla kakor jajce, in ima vse dobro v sebi kakor sat.«

»Divno!« zakličemo vsi in prisegamo z rokami povzdignjenimi do stropa, da se niti Hiparh in Arat ne data primerjati s Trimalhijonom. Med tem pridejo služabniki in razprostrejo pred nami preproge, na katerih so bile naslikane mreže, lovci s kopji in sploh vsa lovska sprava. Nismo še vedeli, kako si naj razložimo vse to, ko je nastal zunaj velikanski hrup in so pridrli v obednico lakonski psi in začeli tekati okoli miz. Za njimi so prinesli tableto, na kateri je ležal velikanski merjasec s frigijsko čepico na glavi in z dvema koškoma na okljih, v katerih so bili sveži in suhi datlji. Okoli njega so ležali prašički iz testa, kakor bi sesali, znamenje, da predstavlja merjasec prasico. Bili so naši odpustki, spominčki, ki smo si jih lahko vzeli s seboj. Sedaj pa za razkosavanje merjasca ni nastopil oni Reži, ki je prej rezal perutnino, ampak bradat velikan s trakovi okoli meč in lovskim plaščkom na ramenih. Silno je zamahnil z lovskim nožem in odprl merjascu bok, iz katerega so izleteli drozgi. Pripravljeni

so bili tičarji, ki so jih letajoče po obednici takoj polovili na limanice. Trimalhijon je velel vsakemu izročiti po enega in je pristavil: »Poglejte tudi, kako fin želod je jedel ta divjak!« Tedaj so pristopili sužnji h koškom in razdelili gostom sveže in suhe datlje, vsakemu določeno število.

Jaz sem med tem na svojem samotnem mestu razmišljal na vse strani, čemu je imel merjasec frigijsko čepico na glavi. Potem ko sem poskusil že to in ono, sem se vendar ojunčil in sem vprašal svojega mentorja za tem, kar me je težilo. On je odvrnil: »Tvoj najpokornejši sluga ti gotovo lahko tudi to popolnoma razloži; saj ni nobena uganka, ampak jasna stvar. Ta merjasec je prišel včeraj na mizo kot glavna jed; ker pa so ga gostje zavrnil, se je danes vrnil kot osvobojenec⁸⁾.« Jezil sem se nad svojo topoglavostjo in nisem nič več vprašal, da bi se ne zdelo, da nisem nikdar jedel v družbi finih ljudi.

Med tem pogovorom je lep deček, okrašen z vinskimi rozgami in bršljanom, ki je trdil, da predstavlja Bakha v raznih podobah, ponujal gostom v košku grozdje in z visokim glasom deklamiral gostiteljeve poezije. Ko ga je Trimalhijon začul, je rekel: »Dijoniz, svo-

boden si!» Dečko je takoj snel čepico z merjaščeve glave in si jo je posadil na svojo. Trimalhijon je pripomnil: »Sedaj ne morete tajiti, da ima svobodnega očeta«. Pohvalili smo njegov dovtip in dečka po vrsti pošteno poljubljali.

Po tej jedi je Trimalhijon vstal in odšel na stran. Ker smo tako bili brez nadležnega nadzorstva, smo se začeli živahneje razgovarjati. Dama je prvi zahteval večje kozarce in začel: »Dan mine, kakor bi pihnil. Komaj se obrneš, pa je že noč. Zato je najboljšo, da greš iz spalnice naravnost v obednico. In vražji mraz je bil; komaj sem se v kopeli ogrel. Topel požirek pa je kakor kožuh. Potegnil sem ga parkrat, pa sem kar vrtoglav. Vino mi je zlezlo v možgane.«

Za to nit je pograbil Selevk in rekel: »Jaz pa se ne kopljem vsak dan; voda namreč človeka popolnoma zbije, ima takorekoč zobe in nam vsak dan nekaj življenja zmiije. Ampak če si privoščim vrček sladkega, me lahko zima v uho piše. Sicer pa se danes tudi nisem mogel prav kopati, ker sem bil pri pogrebu. Hrisant, ta dober človek, je izdahnil svojo dušo. Še pred nedavnim sem govoril ž njim, tako zdi se mi, da ga še sedaj vidim pred seboj. Bože moj! Kaj smo drugega ko prazni

mehovi, samo napihnjeni. Manj smo ko muhe, muhe še imajo nekaj moči, mi pa smo kakor mehirji na vodi. In kaj bi še bilo ž njim, da se ni zdravil z gladom. Pet dni ni pokusil niti kapljice vode, niti trohice kruha, pa je vseeno moral oditi. Zdravniki so ga pogubili ali pa mu je bilo že tako sojeno; zdravnik namreč ni nič drugega ko tolažba za srce. Ampak njegov pogreb je bil res sijajen, prava parada s prekrasnimi preprogami. Tudi narekali so lepo za njim — on jih je mnogo osvobodil — dasi njegova žena ni ravno preveč jokala. Kaj bi šele bilo, če bi ne bil tako lepo ravnal ž njo. Ampak ženske so, kar jih je, vse prek samo gladna zalega. Škoda za vsako dobroto, ki jo komu storiš, saj je, kakor da je padla v vodo. Ampak stara ljubezen je železna srajca.«

Mož je prihajal pust, zato je Fileron zaklical: »Spomnimo se rajši živih! Oni ima, kar mu je šlo: pošteno je živel, pošteno je umrl. Kaj še hoče več! Z vinarjem je začel in če bi bilo treba, bi z zobmi pobral groš iz govna. In tako je rastel, kolikor ga je zrastle, kakor konoplja. Boga mi, če ni zapustil svojih sto tisočakov in vse v gotovini. Sicer pa hočem govoriti resnico, kakor oni, ki je snedel pasji jezik: imel je vražji gobec,

bil je kričač prve sorte, prava zgaga, ne človek. Njegov brat je bil imeniten mož, prijatelj svojim prijateljem, radodaren, sijajen gostitelj. Izkraja mu je predla trda, toda že s prvo trgatvijo si je opomogel; vino je namreč prodajal, kakor drago je sam hotel. Najbolj pa se je podkožil z dediščino, iz katere je izvlekel več, ko mu je bilo testamentirano. In ker je bil oni tepec jezen na svojega brata, je, čuk znaj, kateremu Nevesekdo zapustil vse svoje premoženje. Saj vemo: žlahta je raztrgana plahta. Imel je med sužnji podpihovavce, ki so ga tako pokvarili. Nikdar ni dobro, če se človek prehitro zanese, posebno na trgovce. Dokler je živel, si je seveda vse pošteno privoščil. Kajpak: kdor ima, ta ima, ne oni, ki šele čaka. Pravi otrok sreče, v njegovih rokah se je svinec spreminjal v zlato. Seveda, lahko je onemu, ki mu gre vse kakor po olju. In kaj misliš, koliko let je nosil na svoji grbi? Sedemdeset in še prek! Pa je bil trdna korenina, svoja leta je krepko nosil, črn kakor žužek. Poznal sem ga že od nekdanj. Bil je pravi kozel, pred njim ni bila nobena varna. Tudi za dečki je lazil in je sploh znal igrati vse inštrumente. Nič ne rečem; to je še edino, kar je odnesel s seboj.«

Fileron je končal in Ganimed je začel: »Reči pripovedujete, ki niso ne bob ne slama, na to pa se nihče ne spomni, kako nas draginja tlači. Pri Heraklu, danes nisem dobil niti koščka kruha. In suše ni ne konca ne kraja. Leto bo že, kar se nismo do sitega najedli. Vrag vzami magistrat, ki se igra s peki: ‚Ti meni, jaz tebi!‘ In tako ubogo ljudstvo trpi, velika gospoda pa se mastijo v petek in v svetek. Ah, ko bi še imeli one grče, ki sem jih našel tukaj, ko sem prišel iz Azije. Takrat se je še dalo živeti. Če so bili hlebci enkrat manjši, pa so že prijeli one šeme, kakor bi se bil spravil sam jezni Jupiter nad njih. Spominjam se na primer Hafinija. Ko sem bil še deček, je stanoval pri velikem loku, prava strela, ne človek. Kjerkoli je šel, je zemljo kar požgal. Ampak odkrit je bil, zanesljiv, pravi prijatelj med prijatelji, nanj si se lahko zanesel. In v mestnem svetu, kako jim je bral kozje molitvice; pa nič učeno, visoko, ampak kar po domače, naravnost. In kadar je nastopil na trgu, mu je glas zapel kakor trobenta. In nikdar se ni potil ali pljuval okoli sebe; menda je nekoliko poznal azijsko modo. In kako prijazno je pozdravljaj in poklical vsakega po imenu, kakor da je eden izmed nas. Zato pa je bilo takrat žito tudi

ceno kakor fige. Za groš si dobil hleb, da ga dva nista mogla pojesti. Sedaj je volovsko oko večje ko naši hlebčki. In vsak dan gremo na slabše, mesto gre rakovo pot. Čemu pa imamo župana, ki ni piškavega oreha vreden, ki mu je vsak belič bolj dragocen ko naše življenje. Zato pa se nam v varnem zavetju smeje in ima na dan več dohodkov, ko kdo drugi premoženja. Saj vem, od koga je dobil tisoč zlatih. Ampak, če bi imeli prave ljudi, bi se ne počutil tako dobro. Toda naši ljudje so med štirimi stenami divji levi, v javnosti pa pravi zajci. Obleko, kar sem je imel, sem že vso zajedel; če bo draginja še vlekla, bom prodal še srajce. Kaj bo, če se ne bodo niti bogovi niti ljudje usmilili našega mesta. Kakor gotovo bi rad učakal veselja nad svojimi otroki, tako trdno sem prepričan, da prihaja vse to od bogov. Nihče se več ne zmeni za nebo, nihče ne drži zapovedanih postov, nihče se ne boji več Jupitra, ampak vsi mislijo z zaprtimi očmi samo na svoje bogastvo. Drugekrat so ob suši naše žene bose in v dolgih oblačilih romale na goro, z razpuščenimi lasmi in čistimi srci, in so v svojih molitvah prosile Jupitra dežja. In potem je lilo kakor iz škafa, takrat ali pa nikdar; vsi smo bili veseli in mokri kakor ribe. Sedaj pa bogovi

za nas ne ganejo niti mezinca, ker nimamo nič vere. Njive so —«

»Prosim te — je dejal odejar Ehijon — ne jamraj no toliko! Enkrat tako, enkrat tako, je rekel kmet; tisti, ki mu je crknila marogasta svinja. Kar ni danes, bo jutri; tako se rine življenje naprej. Nobeno drugo mesto bi ne bilo boljše, če bi bili ljudje pametni. Sedaj nam seveda prede slaba, pa ne samo nam. Ni potrebno, da smo izbirčni; nebo nam je povsodi enako blizu. Če bi ti bil kje drugje, pa bi pravil, da letijo tukaj pečena piščeta ljudem v usta. Čuj, o praznikih bomo imeli tri dni zapored gladijatorske igre, ne mogoče najemnike, ampak zelo mnogo osvobojenih. Naš Tit je imeniten človek in se rad razvname: ali — ali, na vsak način pa kaj finega. Poznam ga dobro, on ni nikaka šleva. Stvar bo šla prav na ostro, brez pobega in pokončani bodo na sredini arene, da bodo lahko vsi ljudje videli. On si tako reč lahko špoga; trideset milijonov ima po očetu. Če ga stane tudi štiri sto tisoč, mošnjiček ga ne bo bolel in ljudje bodo vedno govorili o njem. Par rokovnjačev že ima in žensko, ki se bo borila na vozu in Glikonovega blagajnika, ki so ga zalotili, ko je stregel svoji gospodinji. Tako bomo videli, kako se bo občinstvo

razdelilo na stranko ljubosumnih zakonskih mož in stranko raznih galantnih ljubčkov. Ampak, da je Glikon, ta figovec, namenil svojega blagajnika divjim zverem! Tako leze sam ljudem v zobe! Kaj je zakrivil suženj, ki je storil, kar mu je bilo zapovedano? Ona candra bi prej zaslužila, da bi jo bik nasadil na roge. Seveda, kdor ne more pretepti osla, tepe sedlo. Ali pa je Glikon res mislil, da mu bo Hermogenova hči prinesla kaj dobrega? Hči onega Hermogena, ki bi konja v galopu podkoval! Kar mačka rodi, to miši lovi! Glikon sam si je škodil; dokler bo živel, bo nosil sramoto in šele smrt mu jo bo zbrisala. Ampak vsakega tepe njegova lastna sramota. — Tako mi nekaj pravi, da nas bo Mameja pogostil; po dva denarja bomo dobili jaz in moji ljudje. Če bo to storil, potem bo spraval Norbana ob ves ugled. Prepričan bodi, da bo pri volitvah zmagal na celi črti. In v resnici, kaj pa nam je oni dal res imenitnega? Gladijatorje za nič, čisto krepane, če bi pihnil, pa bi vsakega prevrnil; že boljše ljudi sem videl v boju z divjimi živalmi. In njegovi jezdeci so bili kakor iz popirja, komaj podobni petelinom, eden okoren osel, drugi šepav, namestnik za mrtvega sam že na pol mrtev, kakor s prerezanimi kitami. Edini,

ki je še nekaj veljal, je bil oni iz Tracije; on se je boril po pravilih. Kratko in malo, nazadnje so vse poklali; občinstvo je preveč kričalo »Le ga!« Prave šleve! In potem ti še pravi: »Saj sem ti priredil gladijatorske igre!« — Jaz pa sem ploskal za to. Izračuni si in videl boš, da si več prejel ko dal. Roka roko umiva! —

Ti, Agamemnon, se mi zdiš, hočeš reči: »Kaj čveka ta puščoba?« Ker ti sam, ki si cel govornik, ne govoriš. Ti nisi od naše sorte in se zato smeješ besedam navadnih ljudi. Saj vemo, da se ti je od same učenosti zmešalo v glavi. Kaj zato! Enkrat te bom pregovoril, da boš prišel na moje posestvo in si ogledal mojo hišico. Se bo že dobilo kaj za pod zob, kako pišče ali jajca; fino bo, dasi je v letošnjem vremenu zrastle vse narobe. Bova že našla kaj, da bova sita. In mojega smrkolina boš lahko učil. Deliti že zna nekoliko; če bo ostal živ, ti bo še dober sluga. Če ima le čas, ti ne vzdigne glave od tablice. Brihten ti je in dober dečko, samo na ptiče je ves nor. Že trem ščinkovcem sem zavil vrat in sem mu rekel, da jih je podlasica snedla. Pa si izmisli druge reči in nad vse rad slika. Tudi grščine se je že začel učiti in v latinščini ne napreduje slabo, dasi

postaja njegov učitelj svojeglav in se ne drži redno posla; učen je res, ampak truda mu ni mar. Imam še enega učitelja, ne ravno učnega, ampak marljivega, ki več uči ko zna. O praznikih prihaja k meni na obed in je zadovoljen z vsem, kar dobi. Sedaj sem kupil fantku nekaj advokatskih bukev, da se za domačo potrebo nekoliko seznanim s pravico. To je reč, ki človeka redi in pase. Učenosti se je sedaj že dovolj nalezal. Če bi ne storil dobro, sem sklenil, da ga dam učit kako obrt, za brivca, licitatorja ali vsaj advokata, kar mu lahko samo smrt vzame. Dan za dnevom mu pravim: Primigenij, veruj mi, kar koli se učiš, se učiš v lastno korist. Poglej advokata Filerona: če bi se ne bil učil, bi danes ne imel kaj jesti. Še pred nedavnim je hodil s krošnjo okoli, danes pa se že postavlja zoper Norbana. Znanje je zaklad in kar se je kdo naučil, tega mu nihče ne ukrade.«

Taki pogovori so hodili med nami, ko je vstopil Trimalhijon, si obrisal pomado s čela, umil roke in rekel čez nekaj časa: »Ne zamerite, prijatelji, ampak že par dni mi trebuh nagaja. Zdravniki sami ne vedo, kaj je. Vendar pa so mi pomagale jabolčne lupine in smola v jesihu. Upam, da bo sedaj ponižen, kakor prej. Ampak v črevih mi nekaj godrnja,

prav kakor kak bik. Torej, če hoče kateri izmed vas kaj napraviti, naj se nikar ne ženira. Vsi smo prinesli veho s seboj na svet. Meni se nobena muka ne zdi tako huda, ko če moraš zadržavati. Tega nam še Jupiter ne more prepovedati. Ti se smejiš, Fortunata, ki mi sama po noči tolikokrat preženeš spanec. Niti pri jedi ne branim nikomu, če si hoče oddahnuti; tudi zdravniki pravijo, da ni dobro zadržavati. Če pa je kakšna večja potreba, je zunaj vse pripravljeno: voda, posode in druge potrebščine. Verjemite mi, vetrovi udarijo na možgane in zmešajo celo telo. Vem, da jih je že mnogo umrlo, ki si tega niso dali dopovedati.«

Mi se mu zahvalimo za tako velikodušnost in prizanesljivost in pridno pijemo, da bi nas ne posilil smeh. Dotlej še nismo vedeli, da smo bili, kakor se pravi, šele na tej strani gore vseh dobrot in ne še na vrhu. Kajti, ko so ob godbi pospravili mize in pripeljali v obednico tri bele svinje z nagobčniki in zvončki, o katerih je glasnik rekel, da ima prva eno, druga dve, tretja pa šest let, sem mislil, da so prišli komedijanti in da bodo s svinjami, kakor v cirkusu, kazali razne umetnosti. Naše pričakovanje je utešil Trimalhijon s prašanjem: »Katero izmed teh

hočete, da se naj takoj pripravi? Kakšnega petelina, kak zrezek ali enake igrače znajo napraviti tudi kmetje: moji kuharji pa pripravijo, če je treba, na enkrat kar celo tele v kotlu.« In ne da bi počakal, katero svinjo bomo izbrali, je dal poklicati kuharja in mu je velel zaklati največjo svinjo. Na to pa ga je na glas vprašal: »Iz katerega oddelka si?« Ko je kuhar odgovoril, da iz štiridesetega, ga je vprašal dalje: »Ali si kupljen ali v hiši rojen?« »Ne eno, ne drugo — je odgovoril kuhar — prišel sem v hišo z dediščino Panze.« »Pazi torej, da boš stvar dobro opravil — mu je rekel Trimalhijon — če ne, te vtaknem v oddelek poslov.«

Kuhar, ki je bil na ta način opomnjen, kako mogočnega gospodarja ima, je odšel po svojem poslu v kuhinjo, Trimalhijon pa se je obrnil s prijaznim obrazom k nam in rekel: »Če vam vino ne ugaja, bom dal prinesiti drugega. Sami se morate pobrigati, da boste dobili res dobro vino. Hvala bogovom, da mi ga ni treba kupovati; kar koli godi jeziku, mi zraste sedaj na onem posestvu pred mestnimi vrati, ki ga doslej še nisem videl. Pravijo, da meji na moja posestva v Teracini in Tarentu. Sedaj hočem svojo posest še zaokrožiti z nakupi v Siciliji; če se

mi bo kedaj zahotelo iti v Afriko, se bom tako lahko peljal po svojem. Ampak, povej mi, Agamemnon, kakšen slučaj si danes razpravljaj v šoli? Jaz se sicer ne vtikam v advokatske posle, ampak takole za domačo potrebo imam vendarle nekaj znanja. In da ne boš mislil, da preziram izobrazbo: dve biblijoteki imam, eno grško, eno pa latinsko. Torej bodi tako prijazen in povej mi vsebino obravnavanega slučaja.« Ko je Agamemnon začel: »Siromak in bogataš sta si bila sovražnika —« ga je Trimalhijon prekinil: »Kaj je to: »siromak«?« »Imenitno povedano!« — je odvrnil Agamemnon in razložil slučaj, ki se ga ne spominjam več. Trimalhijon je takoj pripomnil: »Če se je to zgodilo, potem ne more biti o tem nobenega prepira, če pa se ni zgodilo, pa ni nič.«

Ko smo to in enake opombe pohvalili z navdušenim pritrjevanjem, je rekel: »Povej mi, dragi moj Agamemnon, ali poznaš dvanajst del Herkulovih ali ono storijo o Odiseju, kako mu je Ciklop s kleščami izvinil palec? Ko sem bil še deček, sem bral te reči v Homerju. Sibilo pa sem v Kumah sam videl na lastne oči, kako je visela v steklenici; če so jo dečki vprašali: „Σίβυλλα, τί θέλεις“ — je vselej odgovorila: „'Αποθανεῖν θέλω.“⁹⁾

Ni še izgovoril vsega, ko je tableta z velikansko svinjo zavzela skoro vso mizo. Vsi smo začeli občudovati to brzino in prisegati, da bi se v tem času niti navaden petelin ne bil skuhal, tem bolj, ker se nam je svinja sedaj zdela celo mnogo večja ko prej. Trimalhijon jo je začel ogledovati vedno bolj in bolj in je zaklical: »Kaj? Kaj? Ta svinja ima vendar še vso drobovino v sebi. Pri moji veri, da ima! Takoj mi pokličite kuharja!« Kuhar je ves zmeden pristopil k mizi in rekel, da je pozabil svinjo iztrebiti. »Kaj? Pozabil?« — je zakričal Trimalhijon. »Govori, kakor da je pozabil poper in kumino. Slecite ga!«

Takoj so ga slekli, da je stal ves žalosten med dvema rabljema. Vsi so začeli prositi zanj in klicati: »Taka reč se lahko primeri. Pusti ga, prosim te! Drugokrat ne bo nihče izmed nas več prosil zanj!« Jaz pa sem ostal strog in neizprosen in se nisem mogel zadržati, da bi ne zašepetal Agamemnonu v uho: »Ta suženj mora biti pač neizmerno malomaren. Da bi kdo pozabil iztrebiti svinjo! Boga mi, ne odpustil bi mu niti, če bi se mu primerilo kaj enakega pri kaki ribi.« Trimalhijon pa ni bil tak. Obraz se mu je razjasnil in rekel je: »No, ker si v kuhinji tako slabega spomina, pa opravi tukaj!« Kuhar je dobil

zopet svojo tuniko, vzel nož in s tresočo roko odprl svinji boke. Skozi zareze, ki so se vsled notranje teže same od sebe širile, so se takoj vsule najrazličnejše klobase.

Služinčad je spontano začela ploskati in klicati: »Živel naš gospod!« Tudi kuhar je dobil na čast požirek vina in srebrn venec, čašo z vinom pa na pladnju iz korintske medi. Ko ga je Agamemnon bliže ogledoval, je rekel Trimalhijon: »Jaz sem edini, ki imam pristno korintsko posodo.« Pričakoval sem, da bo po svoji navadni nesramnosti rekel, da jo dobiva iz Korinta. Toda naredil je še boljše. »Vprašal boš mogoče — je rekel — zakaj sem edini, ki ima pristno korintsko posodo. Zato namreč, ker je trgovcu, pri katerem kupujem, ime Korint. Kaj pa je korintsko, če ne to, kar prihaja od Korinta? In da ne boš mislil, da sem neumen, jaz dobro vem, kako je nastala korintska med. Ko je Troja padla, je dal Harnibal, ta zvita buča in veliki falot, znositi vse brončene, zlate in srebrne kipe na grmado in jih zažgati. Tako so se vsi skupaj stopili v eno mešanico. Od te mase so jemali kovači in delali piskrčke, skledice in male figurice. Tako je nastala korintska roba, mešanica iz vsega, ne ptič ne miš. Ne zamerite, če rečem, da mi je steklena ljubša, je vsaj brez duha.

Če bi steklo ne bilo krhko, bi mi bilo ljubše od zlata; tako pa je brez prave cene. Enkrat pa je vendar bil umetnik, ki je naredil stekleno čašo, ki se ni zlomila. Prinesel jo je cesarju v dar in ko mu jo je cesar zopet dal v roke, jo je spustil na tla. Cesar se ni malo prestrašil, oni pa jo je mirno pobral. Bila je spahnjena, kakor bi bila iz kake kovine. Nato je vzel iz svojih neder kladevce in jo je lepo mirno popravil. Ko je to opravil, je mislil, da je dosegel vse, kar si je želel, posebno, ko ga je cesar vprašal: »Ali zna še kdo drugi izdelovati tako steklo?« Zdaj pa poslušaj! Ko je oni rekel, da ne, mu je cesar dal vzeti glavo: kajti namreč, če bi se bilo to razvedelo, bi bilo zlato toliko vredno kolikor blato. Na srebrno posodo sem kar nor. Vrčev, ki drže po trinajst litrov, imam kakih sto. Na enem je podoba, kako je Kasandra pobila svoje sinove in njeni mrtvi otroci ležijo okoli nje, da bi človek mislil: kakor da so živi¹⁰). Čaš z roclji imam kakih tisoč, ki jih je mojemu gospodarju zapustil Mumij. Na eni je naslikano, kako je Dedal zaprl Nijobo v trojanskega konja. Boje Hermera in Petrajta imam na bokalih, ki so vsi zelo težki. Znanja, ki ga imam v teh rečeh, ne prodam za noben denar.«

Dočim je to razlagal, je padla sužnju čaša na tla. Trimalhijon ga je pogledal in rekel: »Tako je pretepi sam, da si taka neroda.« Suženj je pobesil ustnice in začel prositi, on pa mu je odvrnil: »Kaj prosiš mene? Ali ti hočem jaz kaj žalega? Svetujem ti, da izprosiš sam pri sebi, da ne boš v bodoče več taka klada«. Nazadnje se je dal preprosi in je sužnju kazen odpustil. —

»Vodo ven, vino noter!« — je zaklical Trimalhijon, mi pa smo pohvalili to šalo, najbolj seveda Agamemnon, ki je dobro vedel, s kakšnimi uslugami si lahko prisluži novo povabilo. Pohvaljeni Trimalhijon je začel vedno bolj piti in je že skoro popolnoma pijan zaklical: »Nihče izmed vas ne pozove Fortunate, naj pleše; verujte mi, kordaka¹¹⁾ ne pleše nobena kakor ona.« Nato je začel sam s povzdignjenimi rokami oponašati Sira, plesavca pantomim, služinčad pa mu je v zboru pripelovala neko grško pesem. Nazadnje bi bil začel res celo plesati, da mu ni Fortunata pošepetala nekaj na uho. Taka je bila njegova nestalnost: enkrat se je oziral na Fortunatine besede, drugekrati pa je zopet ravnal popolnoma po svoji glavi.

Želje po plesu nam je popolnoma pregnal

pisar, ki je začel brati, kakor iz kakega uradnega zapisnika: »26. dne julija. Na posestvu pri Kumah, ki je last Trimalhijonova, rojenih 30 dečkov, 40 deklic. Z gumna spravili v kaščo 500.000 mernikov žita; na jarem navadili 500 junčkov. Istega dne: suženj Mitridat postavljen na trlico, ker je sramotil ime našega gospoda. Istega dne: v blagajno shranjeno, kar se ni dalo naložiti: 10,000.000. Istega dne: požar v Pompejevih vrtovih, nastal v stanovanju ravnatelja Naste.« »Kaj? — je zaklical Trimalhijon — kedaj so bili zame kupljeni Pompejevi vrta?« — »Lansko leto — je odvrnil pisar — zato še niso vknjiženi.« Trimalhijon se je razburil: »Naj se kupi zame zemlja kakšna koli, če jaz tega v šestih mesecih ne izvem, pa se ne sme vknjižiti.« Nato so se še prečitali razglasi raznih upraviteljev in oporoke gozdarjev, v katerih so bili navedeni vzroki, zakaj niso Trimalhijonu nič zapustili, nato zapisniki upraviteljev, ločitev osvobojenke od čuvaja, ker se je izvedelo, da se je spečala z nekim kopalničarjem. Da je neki dvornik pregnan v Baje, da tožba proti blagajniku že teče in poročilo o poravnavi med komorniki.

Nazadnje so res prišli komedijanti. Neverjetno okoren tepec je postavil lestvo, na

kateri je deček po prekljah in na višini ple-
sal po taktu raznih pesmi, skakal skozi goreče
obročje in nosil vrč na zobeh. Edini Trimal-
hijon je občudoval te reči in zatrjeval, da so
nehvaležna umetnost. Po njegovem da je na
svetu samo dvoje, kar ima nad vse rad: ko-
medijante in trobentače. Vsi drugi užitki ne
veljajo nič. »Kupil sem si tudi grške igravce
— je rekel — pa sem jim rajši velel igrati
rimske burke in tudi moj grški trobentač mi
mora piskati po latinsko.«

Ko je razlagal te reči, je padel deček z
lestvo nanj. Služinčad je zakričala in gostje
nič manj, ne zaradi onega ostudneža, ki bi
mu bili od srca privoščili, da bi si bil zlomil
vrat, ampak, ker so se bali, da se bo pojedina
končala slabo, če bi morali obžalovati smrt
človeka, ki jim ni bil nič mar. Ker je Trimal-
hijon sam zelo zaječal in se naslonil na ramo,
kakor da je zlomljena, so pritekli zdravniki,
pred vsemi pa Fortunata, z razpuščenimi lasmi
in lončkom v roki, jadikujoča, kakšna ne-
srečna sirota je. Deček pa je sicer že davno
lazil okoli naših nog in moledoval, naj se
potegnemo zanj. Meni je bilo zelo neprijetno,
ker sem si mislil, da tiči za to komedijo s
prošnjami zopet kako smešno presenečenje.
Še vedno mi je namreč bil v spominu oni

kuhar, ki je svinjo pozabil otrebiti. Zato sem se začel ozirati po obednici, ali se ne bo kje naenkrat odprla stena in prišlo kaj iz nje, posebno, ko so začeli bičati sužnja, ker je Trimalhijonu obezal izpahnjeno ramo z belo in ne s škrlatno volno. Moj sum je bil opravičen: namestu kazni je Trimalhijon razglasil odlok, da se naj deček osvobodi. Da bi se ne rekalo, da je tak gospod imel kako škodo od kakega sužnja.

Pohvalili smo ta njegov čin in se začeli razgovarjati o tem, kakšnim slučajnostim je izpostavljen človek in njegovo življenje. »Ja, ja — je dejal Trimalhijon — ta reč je vredna, da se zapiše.« Takoj je zahteval tablico in ne da bi dolgo razmišljal, nam je prečital sledeče verze:

»Česar ne veš, takoj te rado zadene υ | — $\bar{\upsilon}$
— nad nami kraljuje, nevidno nas vodi Usoda.
Torej, dečko, takoj vinca falernca nam daj!«

Od tega epigrama je pogovor prešel na poezijo. Dolgo smo priznavali prvo mesto Mopsu iz Tracije, dokler se ni oglasil Trimalhijon: »Prosim te, dragi moj profesor, povej mi, kakšen razloček je po tvojih mislih med Ciceronom in Publilijem. Meni se zdi prvi bolj zgovoren, drugi pa bolj spodoben.

Ali si moreš misliti kaj boljšega, ko so ti-le verzi:

»Požrešnost izpedjeda staro rimsko moč.
Za tvoj goltanec zdaj zaprt se pita pav,
odet v pozlačen babilonski pernat plašč.
Za te kokoš numidska in skopljen kopun,
še štoklja, iz tujine daljne dragi gost,
klepetava, nežnonoga mila mamica,
ki zima jo prežene, spet prispe v spomlad,
si spleta gnezdo v kotlu za požrešnike.
Čemu ti biser drag, bogastvo Indije?
Da žena, na sebi morja nakit svetel,
na tuji postelji se zvija v prěšuštvu?
Dragoceno steklo in smaragd zelen čemú,
čemú ti bo, čemú ognjeni karhedón?
Brez bleska res, a čisti biser je čednost!
Zakaj v tenak zavijaš nevesto pajčolan,
da naga pred ljudmi kakor v megli stoji?«

»Katera umetnost — je rekel nato — pa se vam za učenostjo zdi najbolj težka? Meni se zdi, da zdravnikova in menjačeva. Zdravnik, ki ve, kakšni smo mi uboge človeške pare znotraj in kedaj pride trešljika, dasi zdravnikov ne maram, ker mi prevečkrat zapišejo janeževo vodo; menjač pa mora v posrebrenem denarju videti baker. Med mutasto živino pa so najpridnejši voli in ovce: voli, ker od njihove dobrote živimo, ovce, ker se ž njihovo volno postavljamo. Grda nehvaležnost je, da je kdo ovčje meso in je pri tem

oblečen v volno. Čebele pa imam za božanske živalice, ki bruhajo med, dasi se pravi, da ga prinašajo od Jupitra. Pikajo pa zato, ker, kjerkoli je kaj sladkega, tam se najde tudi kaj bridkega¹²⁾ »

Že je bil začel siliti tudi v filozofijo, ko je prinesel suženj v peharju razne zagonetne srečke, s katerimi so se dobili smešni dobitki. Mnogo smo se smejali; srečk in dobitkov je bila cela množica, toda jaz se jih ne spominjam več.

Ko pa je začel Ascilt razposajeno spremljati vse s pretiranim, ironičnim pritrjevanjem in se je smejal, da je bil kar ves v solzah, se je eden izmed Trimalhijonovih prijateljev, oni, ki je ležal na moji levi, razjezil in je zakričal: »Kaj se jeziš, koštrun? Ali ti vse te fine zabave našega gospodarja ne ugajajo? Seveda, ti si bolj bogat in si vajeen boljših poedin. Tako mi zaščitnika te hiše, če bi bil v tvoji bližini, bi ti že zadelal gobec. Taka gnida, pa se hoče drugim smejati! Potepin, ponočnjak, ki še vode ni vreden, ki jo pušča. Poščijem se okoli njega, pa ne bo vedel, kam bi utekel. Tako mi Herkula, da se ne ujezim kmalu, ampak če si predober, ti leze vse na grbo. Smeje se! Čemu se smeje? Iz ravno takega blata je kakor drugi ljudje. Tako,

rimski plemenitaš si? — Jaz pa kraljevski sin! — In zakaj sem potem šel v sužnost? — Sam sem šel v sužnost, ker sem rajši bil rimski občan, ko plačeval tribut! In sedaj se mi zdi, da živim tako, da nima kdo norcev briti z mano. Človek sem, kakor drugi, po koncu nosim glavo, nikomur nisem niti beliča dolžan, nihče me še ni tožil, nihče mi še ni rekel na trgu: ‚Vrni mi, kar si dolžan!‘ Kupil sem si zemljice, napolnil mošnjiček, dvajset trebuhov krmim in še psa povrh; mojo družico sem odkupil, da si ne bo kdo brisal rok v njenih nedrih. Tisočak sem plačal za svojo lastno svobodo. Brez taks so me imenovali za sevira. Ko bom umrl, upam, da mi ne bo treba biti sram. Ti seveda pa imaš toliko poslov, da nimaš časa gledati, kaj je za teboj. Pezder v tujem očesu vidiš, bruna v lastnem pa ne. Ti si edini, ki se mu zdimo smešni! Tudi tvoj učitelj je tukaj, starejši mož, pa mu ugajamo¹³). Ti dojenček, ki še ne veš reči ne *mu* in ne *me*, ti črepinja, ti cunjja, še slabši, ne boljši ko cunjja. Ti si bogatejši ko jaz? Potem dvakrat obeduj in dvakrat večerjaj! Meni je moj kredit ljubši ko vsi zakladi! Kratko, da ti rečem, kdo me je terjal dvakrat? Štirideset let sem služil, pa ni nihče vedel, ali sem suženj ali sem svoboden. Bil sem še

deček z dolgimi lasmi, ko sem prišel v to mesto; takrat še meštna hiša ni stala. Potrudil sem se, da bi storil svojemu gospodu vse po volji; bil je imeniten in ugleden mož in njegov nohet več vreden kot ti celi od pet do glave. Seveda so bili pri hiši ljudje, ki so mi hoteli podstaviti nogo zdaj tu, zdaj tam. Ampak — hvala gospodovemu spominu! — povsod sem se izmazal. To je pravo delo; že svoboden roditi se na svet pa je ravno tako lahko, kakor če ti rečem: „Stopi sem!“ Kaj zijaš vame, kakor kozel v zelje?»

Na te besede je Giton, ki je stal za nami, bušil v nedostojen smeh, ki ga je že dolgo s težavo zadrževal. Ko je Asciltov protivnik to opazil, je obrnil svojo jezo nanj: »Kaj, ti, ti se tudi smeješ, ti čebula čopasta. Živijo saturnalijske! vprašam te, ali imamo mogoče december? Kedaj si plačal dvajsetino za svojo osvoboditev? Ti obešenjak, ti mrhovina! Bom že poskrbel, da bosta občutila Jupitrovo jezo ti in oni, ki te ne drži na uzdi. Kakor res jem kruh, tako gotovo mi brani samo rešpekt pred mojim prijateljem, sicer bi ti takoj dal, kar si zaslužiš. Nam gre dobro, ampak oni norci, ki te ne drže na uzdi! Kajpak, kakšen je gospod, tak je suženj. Komaj se zadržujem in sicer nisem kak vročekrvnež; toda če en-

krat zavrem, se ne ženiram niti lastne matere. Le počakaj, te bom že enkrat dobil na cesti, ti miš, ti goba; niti kvišku niti navzdol nečem rasti, če ne bom tvojega gospoda ugnal v kozji rog in tudi tebi bom pokazal in če boš tudi samega Jupitra Olimpijca klical na pomoč. Bom že poskrbel, da ti ne bosta pomagala niti tvoj dolgi čop, niti tvoj ničvredni gospod. Že prav! Boš mi že še prišel v roke! Ali ne poznam sebe samega, ali pa se mi ne boš več smejal in če si še tako fin gospodič. Poskrbel bom, da bo zadela jeza Atene tebe in onega, ki je naredil iz tebe takšnega norca.«

In proti Asciltu obrnjen je nadaljeval: »Nisem se učil geometrije, alogije in druge take bedarije, ampak velike črke poznam in deliti ti znam do sto v denarjih, meri in vagi. Torej, če hočeš, staviva. Pridi sem, tukaj je denar. Pa boš videl, da je tvoj oče zastonj plačeval šolnino zate, če si tudi profesor. Torej:

»Kdo izmed naju?

Jaz sem dolg,

grem širok --

Reši me!«

Čuj! Kdo izmed naju se obrača in vendar ne pride naprej, kdo izmed naju raste in postaja vendar manjši¹⁴). Ti molčiš, zijaš in se na-

penjaš kakor miš v kahlji. Torej ali drži svoj gobec ali pa se ne vsajaj v pametnejše ljudi, ki ne marajo zate; razven če misliš, da mi imponiraš s tistimi svojimi lesenimi prstani, ki si jih ukradel svoji ljubici. Sveta pomagavka! Pojdiva na trg in poskusiva si kaj izposoditi, pa boš videl, da ima tudi to železo svoj kredit¹⁵⁾ Prava reč, taka mokra miš! Kakor še hočem imeti srečo v svojih poslih in tako lepo umreti, da bodo ljudje prisekali pri moji smrti, povem ti, da ti bom vedno za petami. Lep učitelj je tudi oni, ki te je učil; osel, pa ne učitelj. Ob mojem času smo se učili drugače. Takrat je učitelj rekel: „Ali imate vse v redu? Naravnost domu! Ne ozirajte se po cesti in pustite stare ljudi pri miru!“ Sedaj pa se uče same neumnosti. Noben šolar ni vreden počenega groša. Jaz, kakor me vidiš tukaj, hvalim bogove za vse, kar sem se naučil.«

Ascilt je mislil na to zabavljanje odgovoriti, toda Trimalhijon, ki ga je prijateljeva zgovornost razveselila, je rekel: »No, no, le nobenih prepirov. Bodimo si rajši prijatelji, ti Hermer pa odpusti dečku. On je vročekrven, pa bodi ti pametnejši. V taki reči zmaga vedno oni, ki se uda. Ko si bil sam še tak petelinček, si se tudi šopiril in nisi imel prave

pameti. Bodimo torej, kar je bolj pametno, zopet od kraja veseli in oglejmo si homeriste¹⁶⁾.«

Prišla je množica Grkov in Trojancev, ki so takoj začeli s sulicami tolči na ščite. Trimalhijon sam se je vsedel na blazino in s pojočim glasom čital latinsko besedilo, dočim so igravci po svoji predrzni navadi recitirali grške verze. Ko je nastala kratka pavza, je Trimalhijon opomnil: »Ali pa tudi veste, kaj predstavljajo? Enkrat sta bila namreč dva brata, Dijomed in Ganimed, ki sta imela sestro Heleno. Agamemnon jo je ukradel in za njo podvrgel Dijani srno. In sedaj razlaga Homer, kako se bojujejo Trojanci in Tarentinci. Zmagal je namreč in dal Ifigenijo, svojo hčer, Ahilu za ženo. Zato je zdaj Ajant blazen in vam bo takoj razložil vso vsebino.« Komaj je to izrekel, so homeristi na novo zapeli in med služinčadjo, ki je nemirno tekala sem in tja, so prinesli na dvesto funtov težki srebrni skledi na mizo celo kuhano tele, s čelado na glavi. Za njim je prišel Ajant, ki ga je z golim mečem, kakor blazen, razsekal, v taktu nabadal posamezne kose na meč in tako razdelil tele med začudene goste.

Vendar pa nismo imeli dolgo časa občudovati ta okusna presenečenja; naenkrat je

namreč začel strop pokati in cela obednica se tresti. Prestrašen sem vstal in se začel bati, da bo padel skozi strop zopet kak komedijant. Ostali gostje so ravno tako začudeno iztegnili vratove in pričakovali, kaj bo prišlo novega od zgoraj. In res, naenkrat se je strop razmaknil in skozi odprtino se je spustil velikanski obroč, očitvidno zbit s kakega velikega soda, okoli in okoli obvešen s pozlačenimi venci in steklenkami dišav. Dočim so nam rekli, naj si vzamemo iz vsega tega spominčkov, sem zopet pogledal na mizo, kamor so baš postavili tableto z raznimi poticami. V sredo med njih je kuhar postavil Prijapa, ki je, kakor navadno, držal precejšen predpas, poln raznega sadja in grozdja. Željno smo iztegnili roke po njem, toda zadelo nas je novo presenečenje. Vse potice in sadeži so namreč, če si se jih le malo dotaknil, puščali zoprno žafranovo olje, ki nam je škropilo celo v usta. Misleči, da je ta s tako rituelno dišavo napojena jed posvečena, smo vsi vstali in zaklicali: »Živel cesar, oče domovine!« Ker pa so po tem poklonu nekateri segli za sadjem, smo tudi mi napolnili naše robce, posebno jaz, ki mi za Gitona noben dar ni bil dovolj lep.

Med tem so prišli v obednico trije dečki,

oblečeni v bele, visoko izpodvezane tunike; dva sta postavila lare s škatlicami okoli vratov na mizo, tretji pa je ponujal vina v skodeli in klical: »Milost, bogovi!« Trimalhijon je razložil, da je enemu ime Delavec, drugemu Srečkovec, tretjemu Dobičkovec. Ker so kipec Trimalhijona vsi drugi poljubili, tudi mi tega nismo smeli opustiti.

Ko smo si nato vsi vprek voščili dobro zdravje in obilo sreče, se je Trimalhijon obrnil k Niceronu in rekel: »Ti si bil sicer bolj zabaven v družbi; ne vem, zakaj molčiš in ne črhneš niti besedice. Vem, da me imaš rad, zato te prosim, pripoveduj no ono storijo, ki se ti je pripetila.« Nicerona je ta prijateljski poziv razveselil: »Naj me vsa sreča zapusti — je rekel — če že dolgo ne pokam samega veselja, da te vidim tako dobre volje. Zato se hočemo pozabavati, dasi se bojim tehle učenjakov, da se mi bodo smejali. Naj naredijo, kar hočejo, jaz bom vendarle pripovedoval! Kaj mi škodi, če se mi kdo smeje? Boljše je vsekakor, da se mi smeje, ko da bi me zasmehoval.« Nato je začel tako:

»Ko sem še služil, smo stanovali v ozki ulici, v hiši, ki jo ima danes Gavila. Bogovi so hoteli tako, da sem se zagledal v ženo krčmarja Terencija. Saj ste jo vsi poznali:

bila je Melisa iz Tarenta, imenitna ženičica. Pa se nisem spečal ž njo iz kakega mesenega poželjenja, ampak, ker je bila tako neizmerno dobrega srca. Za kar sem ji rekel, ničesar mi ni odrekla. Če je zaslužila kak belič, sem ga dobil polovico. Če sem sam kaj zaslužil, sem shranil pri nji in nikoli nisem bil goljufan. Ko je njen mož umrl na posestvu zunaj na deželi, sem se na vso moč potrudil, da bi prišel do nje: saj veste, v nezgodah se izkušajo prijatelji. Moj gospod je bil slučajno odšel v Kapuo po raznih opravilih. Tako sem dobil ugodno priliko, pa sem naprosil našega gostača, naj me spremi iz mesta po cesti do prvega kantona. Bil je vojak, močan kakor sam vrag.

Petelini so bili začeli peti, ko sva krenila na pot; mesec je svetil, da je bilo svetlo kakor opoldne. Tako prideva do pokopališča: moj mož se ustavi pri nagrobnikih, jaz grem popevajoč počasi dalje in štejem mimogrede nagrobnike. Ko sem se ozrl za svojim spremljevalcem, je bil popolnoma slečen in je svojo obleko razložil ob cesti. Meni je kar duša stopila na jezik, obstal sem kakor mrtev. Oni pa se je poscal okoli obleke in se je takoj izprevrgel v volka. Nikarte misliti, da se šalim; za nobeno premoženje bi se ne znal zlagati!

Toda, kaj sem že pripovedoval? Ko se je prevrgel v volka, je zatulil in prasnil v šumo. Odkraja nisem vedel, kje sem; nato pa sem se vrnil, da bi pobral njegovo obleko; bila je spremenjena v kamen! Kdo bi takrat lahko od strahu umrl, če ne jaz! Potegnil sem meč in vso pot mahal ž njim po zraku, dokler nisem prišel do hiše moje ljubice. Vstopil sem bled kakor smrt, skoro na pol mrtev, pot mi je tekel po bedrih, oči so mi bile ugasle, komaj sem si nekoliko oddahnil.

Moja Melisa se je začudila, da hodim tako pozno okoli: 'Če bi bil prišel prej — je rekla — bi nam bil vsaj lahko pomagal. Volk se je namreč priklatil na naš dvor in oklal vso živino; kakor kak mesar ji je puščal kri. Smejal pa se ne bo, dasi je odnesel pete; naš suženj mu je namreč s kopjem prebodel vrat.' Ko sem to izvedel, nisem mogel več zatisniti očesa, ampak, ko se je zdaniilo, sem tekel kakor kak okraden krčmar naravnost proti domu; na onem mestu, kjer se je obleka spremenila v kamen, sem našel samo mlako krvi. Ko pa sem prišel domu, je ležal moj vojak v postelji kakor kak vol in zdravnik mu je obezoval vrat. Tedaj sem spoznal, da je volkodlak in odslej nisem mogel ž njim jesti niti koščka kruha, za nobeno ceno ne

Naj o tej reči mislijo drugi, kar hočejo; če se lažem, naj me zadene jeza vaših varhov duhov!«

Vsi smo kar onemeli od začudenja, Trimalhijon pa je dejal: »Nič ne rečem o tvoji povesti, ampak, verujte mi ali ne, lasje so se mi nasršili na glavi, ker vem, da Niceron ne pripoveduje praznih fabul. On je zanesljiv človek in ne mogoče kaka klepetulja. Tudi jaz vam bom povedal strašno povest, ki je enako čudna, kakor ona o oslu na strehi. Ko sem nosil še dolge lase — že v mladosti sem bil pravi kavelj! — je umrl našemu gospodu ljubljencek, pravi biser, fin in sploh v vsakem oziru izreden fantek. Ko ga je torej njegova uboga mati objokovala in smo mi stali okoli nje, so se začele zunaj naenkrat oglašati vešče; čulo se je, kakor če bi pes gonil zajca. Bil je takrat med nami neki Kapadočan, dolgin, zelo drzen in močan, da bi se lahko sprijel z besnim bikom. Ta si je skrbno ovil levo roko, drzno planil z mečem skozi vrata in veščo tukaj — ne bodi nič hudega, kjer se te dotaknem! — prebodel skoz in skoz. Stok smo čuli, ampak — nikakor ne lažem — vešč nismo videli. Oni norec se je vrnil, padel na posteljo in celo telo mu je posinelo prek in prek, kakor če bi bil pre-

tepen, ker se ga je namreč dotaknila nečista sila. Mi zapremo vrata in gremo za svojim delom, ko pa je mati hotela objeti mrtvo telo svojega sina, se ga je dotaknila in videla, da je samo šop slame. Niti srca ni imel, niti drobovine, sploh ničesa; vešče so ga namreč bile ukradle in podvrgle na njegovo mesto slamnatega možica. Pravim vam, verujte mi, da so res vešče ženske, ki očarajo in po noči vse prevrnejo. Sicer pa se oni norec potem ni nikdar več popravil, ampak je čez nekaj dni zblaznel in umrl.«

Mi se vsemu temu verno čudimo, poljubimo mizo in prosimo vešče, naj ostanejo doma, ko se bomo vračali s pojedine.

Jaz sem že videl vse luči po dvoje in po troje in cela obednica se mi je zdela spremenjena, ko je dejal Trimalhijon: »Kaj pa ti, Plokam, ali nimaš nič na jeziku? Z nobeno rečjo nas ne zabavaš? Nekdaj si bil bolj zabaven, znal si nam lepe reči deklamirati in kako arijo zapeti. Kje so časi? Kje so dnovi?« — »Moji so že davno odšli — je rekel oni — odkar me je zgrabila putika. V mladih letih seveda se me je od samega petja skoraj lotila sušica. In kaj šele ples! In deklamacije! In moja ,scena v brivnici! Kvečjemu Apel¹⁷⁾ mi je bil enak!« Dal je roko

pred usta in zahripal nekaj neprijetnega, o čemer nam je pozneje razlagal, da je bilo grško.

Trimalhijon je nato še sam oponašal trobentače in se potem ozrl na svojega ljubljénčka, ki ga je imenoval Kreza. Ta, deček z vnetimi očmi in zelo nesnažnim zobovjem, je zavijal črno in ostudno debelo psičko v zelen zavoj; položil je na blazino kos kruha in jo silil ž njim, dasi se je žival branila, ker je bila že prenasičena. To je opomnilo Trimalhijona na njegovo dolžnost, zato je velel pripeljati Scilaka, »čuvarja hiše in družine«. Črez malo časa so pripeljali velikanskega psa, ki se je, ko mu je vratar dal z nogo znak, naj leže, zleknil pred mizo po tleh. Trimalhijon mu je metal bel kruh in rekel: »Nihče v hiši me nima bolj rad ko on.« Ta pretirana hvala Scilaka je dečka ujezila, zato je položil psičko na tla in jo naščul na psa. Scilak je po svoji pasji navadi takoj napolnil obednico s strašnim lavežem in bi bil Krezov »biser« skoro raztrgal. Ne samo, da sta psa naredila velik trušč, prevrgla sta tudi kandelaber, ki je padel na mizo, pobil vso kristalno posodo in polil nekatere goste z vrelim oljem. Da bi ne pokazal jeze nad škodo, je Trimalhijon dečka poljubil in ga vzel štuporamo. Ta ga

je brez obotavljanja zajahal, ga vdaril večkrat s plosko roko po plečih in smeje vpraševal: »Eniga benigna, koliko jih je?«

Trimalhijon se je nekaj časa ukvarjal z njim, nato pa je dal v velikem loncu namešati vina in ga razdeliti med sužnje, ki so sedeli pri naših nogah, s pridržkom: »Če pa kateri neče piti, naj se mu vlije za vrat! Po dnevi resno, zdaj veselo!«

Temu dokazu velike plemenitosti so sledile slaščice, ki se mi, ali mi verujete ali ne, še v spominu gabijo. Namestu drozgov smo namreč dobili vsak po eno pitano kokoš in gosja jajca v testu, ki nam jih je Trimalhijon posebe priporočal, češ, da so kokoši brez kosti. Med tem je potrkal liktor na vrata obednice in vstopil je belo oblečen veseljak z velikanskim spremstvom. Mene je njegova impozantna prikazen tako zmedla, da sem mislil, da je prišel sam pretor. Zato sem poskusil vstati in stopiti z bosimi nogami na tla. Agamemnon pa se je smejal moji zmedi in rekel: »Miruj no, tepec! Sevir Habina je, kamnosek, ki baje izdeluje najlepše nagrob-nike.«

Pomirjen po teh besedah sem zopet legel in opazoval prišleca z velikim občudovanjem. Bil je že pijan, naslanjal se je z

rokami na ramena svoje žene, okrašen je bil z raznimi vencami in pomada mu je tekla čez čelo v oči. Podal se je na najodličnejše mesto in je v enomer zahteval vina in tople vode. Trimalhijona je njegova dobra volja razveselila, zato je tudi sam zahteval večjo čašo in ga vprašal, kako se je imel.

»Vse smo imeli — je odgovoril Habina — samo tebe ne, moje oči so bile namreč tukaj. Ampak imenitno je res bilo. Scisa je dala sedmino po svojem ubogem sužnju, ki ga je osvobodila na smrtni postelji. Mislim, da bo za osvoboditev morala plačati precejšno pristojbino, ker so pokojnika cenili na 50.000. Ampak fino je vendar bilo, dasi smo morali polovico pijače izliti pod mizo na njegov spomin.«

»Kaj pa ste imeli dobrega?« — je vprašal Trimalhijon.

»Počakaj — je odvrnil oni — bom že povedal, če bo šlo. Tako dober pomnež imam, da večkrat pozabim svoje lastno ime. Torej, imeli smo najprej svinjo, garnirano s klobasami in okoli nje sladko omako in kokošjo drobovino, fino pripravljeno, seveda tudi repo in domač kruh iz otrobov, ki ga imam rajši ko belega. Moč namreč daje in kadar imam svojo potrebo, mi ni treba stokati.

Nato je prišel mrzel puding in imenitno špansko vino na topli strdini. Pudinga se nisem niti dotaknil, pač pa sem se pošteno posladkal ob strdini. In okoli grah in bob, orehov, kolikor je kdo hotel, in za vsakega po eno jabolko. Jaz pa sem vzel dvojce, ki jih imam tukaj v servijeti; če ne prinesem mojemu malčku kakšnega spominčka, pa sem kregan. Res, moja stara me je baš spomnila nečesa. Za poskušnjo smo imeli tudi kos medvedine; ko je Scintila nevede pokusila, bi se ji bil skoraj želodec obrnil. Jaz pa sem snedel dobršen funt; dišala mi je prav kakor kaka divjačina. Pravim ti, če sne medved človeka, ali ni tembolj prav, da je človek medveda? Nazadnje smo imeli mehak sir v moštu, vsak po enega polža, drobovino in jetrca v skledicah, jajca v testu, repico, gorčico in nekak ragú, o katerem bi človek — slóvesno! — mislil, da so ga naredili kje za plotom v koprivah, pa punktum Palamedes! V skledi so ponujali tudi okisano kumino, katere so si nekateri nesramneži vzeli kar po tri peščice. Gnjat smo pustili popolnoma pri miru. — Ampak povej mi, dragi moj Gaj, kako da ni Fortunate pri mizi?»

»Ali jo tako slabo poznaš?« — je odgovoril Trimalhijon. »Dokler ni pospravila

srebrnine in razdelila ostankov med sužnje, ti ne vzame niti kapljice vode v usta.«

»Tako! — je odgovoril Habina — če ni nje tukaj, pa se skidam« — in že je začel vstajati, na kar je služinčad na dano znamenje kake štirikrat poklicala Fortunato. Prišla je v visoko z žoltim pasom izpodvezani vrhnji obleki, tako, da se je pod njo videla rdeča tunika, z obročki okrašeni gležnji in pozlačeni grški čeveljčki. Z robcem, ki ji je visel okoli vratu, si je brisala roke in se naslonila na blazino, na kateri je ležala Scintila, žena Habine. Ta je zaploskala, Fortunata pa jo je poljubila in ji rekla: »Torej si se vendar enkrat pokazala!«

Kmalu je prišlo tako daleč, da je Fortunata snela s svojih zelo debelih rok zapestnice in jih pokazala čudeči se Scintili. Odpela je tudi obročke na gležnjih in mrežo za lase, o kateri je pravila, da je iz najfinejšega zlata. Trimalhijon je to opazil, si dal vse prnesti in rekel: »Tukaj vidite ženske sponse: tako plenijo nas uboge norce. Šest in pol funta¹⁸⁾ bo vse skupaj vagalo. Imam pa še zapestnico, deset funtov težko, kolikor je znesla tisočina dobička, zaobljubljena Merkuriju.« Da bi se ne zdelo, da laže, je dal nazadnje prnesti tehtnico, ki je krožila med nami, da se je lahko

vsakdo prepričal. Tudi Scintila se je začela postavljati. Snela je z vratu zlato škatljico, ki jo je imenovala svoj amulet. Iž nje je vzela dvoje uhanov in jih dala Fortunati, da si jih ona ogleda. »Hvala mojemu gospodu — je rekla — nihče nima lepših!« — »No — je rekel Habina — saj si me dovolj pestila, da sem ti kupil te steklene bobbe. Pri moji veri, če bi imel hčer, ušesa bi ji porezal. Če bi ne bilo žensk, bi bilo vse ceno, kakor blato; zdaj pa se pravi: mrzlo pij in toplo ščij¹⁹)!«

Med tem sta se vinjeni ženski začeli smejati in v pijanosti poljubljati; ena se je hvalila, kako dobra gospodinja je, druga pa je opravljala muhe in malomarnost svojega moža. Ko sta tako tičali skupaj, je Habina na tihem vstal, prijel Fortunato za noge in jih iztegnil po blazini. »Aj! aj!« — je zakričala, ker ji je tunika zdrknila prek kolen. Zavila se je v krilo Scintile in skrila obraz, ki ji je bil od sramu vse prek in prek rdeč, v svoj robec.

Ko je čez nekaj časa Trimalhijon velel prinesti desert, so sužnji odnesli vse mize in prinesli nove, tla pa so potresli z žaganjem, pobarvanim z minijem in žafranom, in pa, česar še prej nikdar nisem videl, z zdobljenim mačjim zlatom. Trimalhijon je rekel

takoj: »Sedaj bi bili sicer že lahko zadovoljni, ker smo že dobili druge mize²⁰), ampak če je kje še kaj dobrega, kar sèm!«

Med tem je aleksandrinski suženj, ki je ponujal tople pijače, začel oponašati slavčke, pri čemer ga je Trimalhijon vsak čas prekinil: »Drugo melodijo!« Prišel pa je še nov užitek. Suženj, ki je sedel pri Habinovih nogah, je naenkrat, menda na poziv svojega gospodarja, zapel na ves glas:

»V tem je čez morje Enej že vozil se s svojim brodovjem.«

Nikdar dotlej še ni zadel mojih ušes zoprnejši glas. Nele, da je mož v svojem neznanju pačil tekst, zdaj povzdigoval, zdaj nižal glas, mešal je vmes tudi verze iz raznih burk, tako, da se mi je takrat prvič celo Vergilij zastudil. Habina pa mu je, ko je prenehal, zaploskal in rekel: »Nikdar se ni nič učil; jaz sem ga izšolal s tem, da sem ga pošiljal poslušat sejmarje. Zato pa mu tudi nihče ni kos v oponašanju voznikov in sejmarjev. Presneto brihten je: čevljari, kuha, peče, sploh vseh umetnij mojster. Dve napa-ki pa ima, brez katerih bi bil res popolen: obrezan je in smrči. Da škili, to nič ne dene; v tem je podoben Veneri. Zato ne more molčati, komaj po smrti bo. Za 300 denarjev sem ga kupil.« Njegove besede je prekinila Scintila,

ki je rekla: »Nisi še naštel vseh umetnosti tega nemarneža; pravi kozel je, pa bom že poskrbela, da mu bodo vžgali znak.«

Trimalhijon se je zasmel in rekel: »Po tem ga spoznam, da je iz Kapadocije: privoščni si, kar si more. Ampak — pri Herkulu! — prav ima; po smrti mu tega nihče več ne da. Ti, Scintila, pa tudi ne bodi ljubosumna. Veruj mi, moški poznamo tudi vas ženske. Pri mojem zdravju, tako sem nekdanj stregel svoji gospodinji, da je še gospodar začel zijati; zato me je poslal na pristavo. Ampak molči jezik, dam ti kruha!«

Oni suženj je, kakor da je bil pohvaljen, vzel iz nedrij glineno svetilko in je več ko pol ure na nji oponašal trobentače; pri tem ga je spremljal Habina, ki se je s prsti vlačil za spodnjo ustnico. Nazadnje je stopil na sredo dvorane in najprej z zlomljeni mitrstikami oponašal godce, potem pa v plašču in z bičem v roki igral voznika, dokler ga ni Habina poklical k sebi, ga poljubil, mu dal piti in rekel: »Imenitno, Masa! Par čevljev boš dobil za to!«

Nobenega konca tega trpljenja bi ne bilo, da niso prinesli deserta, ptičkov iz finega testa, napolnjenih z rozinami in orehi. Za njimi so prinesli kutine, vse nasajene s trni, da so

bile podobne ježem. Toda vse to bi še bili prenesli, da ni prišla tako nenavadna jed, da bi ob nji rajši poginili od gladu. Ko so namreč postavili na mizo, kakor se je zdelo nam, pitano gos in okoli nje ribe in razne ptičke, je rekel Trimalhijon: »Prijetelji, vse to, kar vidite tukaj na mizi, je narejeno iz ene reči.« Jaz, posebno umen človek, sem takoj uganil, kaj je in sem rekel Agamemnonu: »Ne čudil bi se, če bi vse to bilo narejeno iz govna ali vsaj iz gline. V Rimu sem ob saturnalijah videl cele pojedine, napravljene na ta način.« Nisem še končal, ko je dejal Trimalhijon: »Kakor še želim rasti, (pa na premoženju ne na životu!), tako res je, da je vse to naredil moj kuhar iz svinjine. Tako imenitnega človeka ne najdeš kmalu. Če hočeš, ti naredi iz vimena ribo, iz prekajenega mesa divjega goloba, iz gnjati grlico, iz kolka kokoš. In tako mi je prišla imenitna misel, da sem mu dal prekrasno ime: za Dedala ga kličem. In ker je tako spreten, sem mu prinesel iz Rima v dar britvo iz noriškega železa.« Dal jo je takoj prinesti in jo je ogledoval in občudoval. Tudi nam je dovolil, da smemo ostrino poskusiti na naših licih.

Tedaj sta vstopila dva sužnja, ki sta se menda sprla pri studencu; vsaj vrče sta imela

še obešene okoli vratov. Ko je torej Trimalhijon med njima spor poravnal, ni bil nobeden zadovoljen z razsodbo, ampak drug drugemu sta razbila vrče s palicami. Prestrašeni nad tako predrznostjo pijanih sužnjev smo gledali ta pretep in pri tem videli, kako so iz razbitih vrčev padale ostrige in školjke, ki jih je deček pobral v skledo in ponudil nam. Tudi oni učeni kuhar ni zaostal s svojim prispevkom: na malem srebrnem ražnju je prinesel polže in je pri tem s strašnim glasom tremolando popeval.

Sram me je povedati, kaj je sledilo za tem: po neki nezaslišani novi šegi so kodrasti dečki prinesli v srebrni skledi dišeče vode, s katero so nam umili noge, potem ko so nam gležnje in meča ovili z malimi venčki. Dobršen del te vode so potem prilili vinu in svetilkam. Fortunata se je že napravljala za ples, tudi Scintila je že več ploskala ko govorila, ko je Trimalhijon rekel: »Pridita tudi vidva k nam, ti Filargir in ti Karijon, dasi vem, da si pri stranki »zelenih«; tudi tvojo družico Menofilo vzami k sebi! «Kaj naj še več pripovedujem? Kmalu bi nas bili zrinili z blazin, toliko služinčadi je naenkrat prihrulo v obednico. Na moji levi je ležal oni kuhar, ki je naredil iz svinje gos, in smr-

del po omakah in dišavah. Pa mu niti ni bilo dovolj, da je bil med nami: takoj je začel oponašati trageda Efeza in izzivati gospodarja na stavo, ali bo »zeleni« pri bodočih igrah v cirkusu dobil prvo darilo.

Trimalhijon, ki ga je ves ta hrušč razgrel, je povzel: »Prijatelji! Tudi sužnji so ljudje in so sesali enako mleko, dasi jih je nesreča pritisnila. Ampak, kolikor je v mojih močeh, kmalu bodo svobodno dihali. Da na kratko povem, s svojim testamentom bom vse osvobodil. Filargiru sem zapustil celo kos zemlje in njegovo družico, Karijonu zidan hram, pristojbino za oprostitev in posteljo z vso posteljino. Mojo Fortunato pa postavim za dediča in jo priporočam vsem mojim prijateljem. To pa naznamim že sedaj zato, da bi me moja družina še živega tako rada imela, kakor če bi bil že mrtev.« Vsi so se začeli zahvaljevati gospodarju za njegovo milost, on sam pa je pozabil na zabavo in dal prinesiti prepis testamenta, ki ga je ob ihtenju družine prečital od prve do zadnje vrste.

Nato se je obrnil k Habini in rekel: »Kaj praviš, dragi prijatelj? ali mi že delaš spomenik, kakor sem ti naročil? Prav zelo te prosim, da napraviš pri mojih nogah psička in vence in steklenke z dišavami in vse boje

Petraja, da bom tako po tvoji dobroti živel še tudi po smrti. Na širino sto čevljev, na dolžino pa dvesto; želim namreč imeti okoli mojega groba sadno drevje in mnogo vinogradov. Zelo krivo se mi zdi, da imamo sicer, dokler živimo, okrašen dom, za onega, v katerem bomo morali vendar dalje stanovati, pa se nič ne brigamo. Zato se pač mora pred vsem napisati nanj: »Ta spomenik ne preide na dediče.« Sicer pa bom že gledal, da bom v testamentu poskrbel za to, da se mi po smrti ne bo godila kaka krivica. Postavil bom namreč svojemu grobu enega izmed osvobodencev za stražnika, da ne bodo ljudje hodili za moj spomenik počepat. Tudi te prosim, da napraviš na mojem spomeniku ladje, kako gredo z napetimi jadri in mene, kako sedim na visokem odru, ogrnjen v rdeče obrobljeno togo, s petimi zlatimi prstani, in kako mečem denar iz mošnje med ljudstvo; saj veš, da sem pogostil vse ljudstvo, po dva denarja na vsakega. Če se ti zdi, lahko napraviš tudi mize in kako se vse ljudstvo gosti. Na moji desni postavi kip moje Fortunate, z golobom v roki, kako na traku pelje psička, in mojega ljubljénčka in velike vrče, dobro zadelane s sadro, da ne bo vino teklo iz njih. Tudi lahko izklešeš

razbito urno in dečka, ki plaka nad njo. Na sredi naj bo solnčna ura, da bo vsak, ki bo pogledal na njo, hočeš, nočeš, bral moje ime. Glede napisa pa dobro razmisli, ali se ti zdi tak-le primeren: *„Tukaj počiva Gaj Pompej Trimalhijon Mecenatijan. V odsotnosti je bil izvoljen za sevira. Lahko bi bil član vseh rimskih dekurij, pa ni maral Odkrit, možat, pošten, je iz malega prišel na veliko. Zapustil je 30 milijonov, pa ni nikdar nič študiral. Bodi pozdravljen.“* „In ti tudi.“

Ko je Trimalhijon to izrekel, je začel bridko jokati. Jokala je Fortunata, jokal je Habina, nazadnje je vsa družina napolnila dvorano s svojim jokom, kakor bi bila povabljenjena na kak pogreb. Solze so začele prihajati že tudi meni, ko je Trimalhijon rekel: »Torej, ker vemo, da bomo enkrat umrli, zakaj bi ne uživali življenja? Kakor vas rad vidim srečne, pojdimo v kopel na mojo odgovornost, ne bo vam žal. Vročja je, kakor peč!« — Imenitno! — je rekel Habina, nič mi ni ljubše, ko če lahko naredim iz enega dneva dva — in je kar bosonog šel za razigranim Trimalhijonom.

Jaz sem se obrnil k Asciltu: »Kaj meniš ti? — sem mu rekel — že sam pogled na kopel bo moja takojšna smrt.«

»Napraviva, kakor da se strinjava — je rekel on — in ko bodo oni šli v kopel, pa izginiva v gneči.«

Domeniva se tako, toda, ko smo pod vodstvom Gitona prišli skozi kolonado k vratom, nas je pes, pripet na verigi, sprejel s takim lajanjem, da je prestrašeni Ascilt padel v basén za ribe. Mene, ki sem se prej ustrašil že naslikanega psa, je pijanega, kakor sem bil, potegnil za seboj v vodo, ko sem mu hotel pomagati. Rešil naju je vratar, ki je s svojim prihodom pomiril psa in naju vsa tresoča se potegnil na suho. Giton pa se je že prej na zelo zvit način odkupil od psa; vse, kar je dobil od nas pri pojedini spominčkov, mu je zmetal, ko je začel lajati. Tako se je pes pečal z jedmi in pozabil na svojo jezo. Sicer pa nam je vratar, ko smo ga vsi prezebli in mokri prosili, naj nas spusti skozi vrata, odgovoril: »Motiš se — je dejal — če misliš, da boš odšel skozi ona vrata, skozi katera si prišel. Noben gost še ni odšel skozi ista vrata: skozi ena pride, skozi druga odide.«

Kaj je preostalo nam ubogim ljudem v tej novi zagati, nam, ki smo si kopeli že skoro začeli želeti? Sedaj smo vratarja celo še prosili, naj nam pokaže kopel; odložili

smo obleko, ki jo je Giton pri vходу obesil, da bi se posušila in vstopili v kopel, ozko in podobno cisterni mrzle kopeli, kjer je Trimalhijon že stal pokoncu zravnan. Pa tudi tukaj nismo mogli uiti njegovi zoprni bahavosti; rekel je, da ni nič prijetnejšega ko kopati se sam in da je tukaj enkrat bila krušna peč. Ko se je utrujen vsedel, ga je odmev v kopalnici zapeljal, da je skoro do stropa raztegnil svoja pijana usta, ko je mrcvaril arije Menekrata, kakor so nam povedali oni, ki so razumeli, kaj je hotel peti. Drugi gostje so se držali za roke, tekali okoli malega bazeina in kričali neko neumljivo arijo. Eni so imeli roke na hrbtu zvezane in so poskušali z usti pobirati prstane s tal, drugi so klečali na tleh, se zvijali nazaj in skušali z glavo doseči pete. Ko so se tako zabavali, smo mi zlezli v banjo, v kateri se je grela voda za Trimalhijona.

Tako smo si nekoliko pregnali pijanost in nato so nas peljali v drugo obednico, kjer je Fortunata razstavila svoje dragocenosti. Videl sem svetilke z brončenimi kipci ribičev, srebrne mize, lončene čaše, obite z zlatom in vino, ki se je pred nami precejalo skozi prt. Nato je rekel Trimalhijon: »Prijetelji, danes je bil eden mojih sužnjev prvič

obrit, imeniten dečko, ne da bi ga s tem urekel, in na vso moč skriben. Na to se hočem poveseliti do belega dne.« Komaj je to izrekel, je zapel petelin, To je Trimalhijona prestrašilo, zato je dal zlitu nekaj vina pod mizo in svetilko poškopiti s suhim vinom. Tudi je dal prstan z leve roke na desno in pripomnil: »Ta trobentač ni dal znamenja zastonj; ali se bo zgodila kaka nesreča ali pa bo v soseski kdo umrl. Da bi le ne bilo pri nas! Nagrado onemu, ki mi prinese tega zloveščega preroka.« Še ni prav izrekel, ko so že prinesli iz sosesčine petelina, ki ga je Trimalhijon dal takoj zaklati in v kotlu skuhati. Razdel ga je oni učeni kuhar, ki je malo prej naredil iz svinjine ribe in tiče, in ga je dal v lonec. Dedal je snemal vročo juho, Fortunata pa je v lesenem mlinčku mlela poper.

Ko smo se pogostili s slaščicami, se je obrnil Trimalhijon k služinčadi in rekel: »Kaj pa je z vami? Ali še niste jedli? Idite in drugi naj nastopijo službo!« Odšli so s slovesom »Srečno, Gaj!« in nastopil je nov oddelk s pozdravom »Zdravo, Gaj!« In tedaj se je naše veselje prvič skvarilo: ko je namreč z novim oddelkom prišel zelo lep deček, je Trimalhijon planil k njemu in ga začel poljubljati. In tako ga je Fortunata po načelu

»kar je tebi prav, je še meni«, začela psovati in imenovati nesnago in sramoto, ker ne zna brzdati svojih strasti. Nazadnje mu je še navrgla: »Pes!«

Trimalhijon, ki ga je to zabavljanje razjezilo, pa ji je vrgel kozarec v glavo. Ona je zakričala, kakor da ji je izbil oko in je s tresočimi rokami zakrila obraz. Tudi Scintila je bila vsa prepadena in je preplašeno Fortunato zakrila s svojo vrhnjo obleko. Še celo oni deček ji je uslužno pomolil k licu mrzel vrček, na katerega se je Fortunata naslonila in začela stokati in jokati. Trimalhijon pa je začel: »Kaj neki hoče? Ta komedijantka se ničesa več ne spominja, kako sem jo kupil na sejmu in naredil iz nje šele človeka. Napihuje se kakor žaba, ne pljuva v svoja nedra²¹), prava klada in ne ženska! Seveda, kdor je v kajži rojen, temu se o palačah ne sanja! Ampak tako mi mojega genija varha, poskrbel bom, da bo ukročena ta vaška princesa. In jaz, norec, bi bil lahko priženil deset milijonov! Saj veš, da ne lažem. Agaton, apotekar moje sosede, me je bil poklical na stran in mi rekel: »Poskrbi no, da tvoj rod ne bo izumrl!« Jaz pa sem bil dovolj neumen in nisem hotel veljati za lahko-miselnega, pa sem si stal sam v luči. Ampak

jaz bom že naredil, da me boš še po smrti skušala z nohti izkopati iz prsti. In da boš takoj vedela, kaj si si nakopala: ti Habina, njenega kipa ne smeš postaviti na moj spomenik, sicer bom še po smrti imel prepire ž njo. In da bo vedela, da znam tudi kaznovati: niti ne maram, da bi me poljubila, kadar bom mrtev!»

Po tem treskanju ga je začel Habina prositi, naj se ne jezi več, češ: »Nobeden izmed nas ni brez greha. Ljudje smo in ne bogovi.« Tudi jokajoča Scintila ga je začela rotiti pri njegovi duši, klicati po imenu in prositi, naj odneha. Trimalhijon pa ni več mogel zadrževati svojih solz, ampak je rekel: »Prosim te, Habina, kakor se želiš veseliti svojega premoženja: če sem storil kaj napakega, pljuni mi v obraz. Mojega najboljšega sužnja sem poljubil, ne zaradi njegove lepote, ampak ker je tako priden. Z desetimi že zna deliti in vsako pismo ti bere kakor kak šolmašter. Traško obleko si je že kupil iz svojih prihrankov, naslonjač in dve zajemalki. Ali ne zasluži, da sem mu naklonjen? Ampak Fortunata tega ne trpi! Tako torej, ti štoklja napihnjena! Svetujem ti, dragica, da sneš, kanja, kar si si nadrobila in me ne spravljaš v jezo; sicer boš okusila moj tem-

perament. Saj me poznaš: kar sem enkrat sklenil, je pribito. —

Ampak pustimo to! Prijatelji, poslužite se! Tudi jaz sem bil, kakor ste vi, ampak s svojo sposobnostjo sem prišel naprej. Pamet, pamet stori človeka, vse drugo je za nič. ‚Dobro kupujem in dobro prodajam‘ — kdo drugi vam bo rekel kaj drugega. Od same sreče se mi kar vrti. Ti raglja pa še vedno stokaš? Bom že poskrbel, da se boš jokala nad svojo usodo. Ampak, da nadaljujem, kakor sem začel: do te sreče sem prišel samo po svoji solidnosti. Ko sem prišel iz Azije, nisem bil večji ko tale svečnik. Da vam povem, vsak dan sem se meril ob njem, in da bi mi hitreje zrastle brki, sem si mazal ustnico z oljem. In vendar sem bil štirinajst let ljubljencek mojega gospoda. In kar gospod ukaže, ni nobena sramota. Stregel sem pa tudi gospodinji. Saj veste, kaj mislim reči: molčim, ker nisem nikak bahač. In tako so hoteli bogovi, da sem postal gospod v hiši in sem celo gospodarja dobil v oblast. Kaj naj še več pripovedujem? Ob enem s cesarjem me je postavil za dediča in dobil sem zelo lepo premoženje. Kdor pa kaj ima, hoče še več in tako se me je lotila slast po trgovstvu. Da vas ne bom motil s čenčanjem: dal sem

stesati pet ladij, naložil sem jih z vinom — takrat so ga plačevali z zlatom — in poslal sem jih v Rim. In kakor da sem jim bil naročil: vse ladje so ponesrečile, živa resnica, ne fabula! V enem dnevu je pogoltnil Neptun trideset milijonov! Ali mislite, da sem odnehal? Pri Herkulu, niti opazil nisem te izgube. Kakor bi se ne bilo nič zgodilo, sem dal zbiti večje, boljše in srečnejše ladje, da bi nihče ne rekel, da sem človek brez poguma. Saj veste, velika ladja, velika moč! Zopet sem naložil vina, sala, boba, dišav in sužnjev. Takrat se je pokazalo Fortunatino dobro srce; vso svojo zlatnino in obleko je prodala in mi dala sto zlatih na roko. To je bil kvas mojemu bogastvu. In kar bogovi hočejo, gre brzo. Z eno vožnjo sem zaslužil deset milijonov. Takoj sem pokupil vso zemljo, ki je bila nekdanj last mojega gospoda. Postavim si dom in nakupim voz, živine in sužnjev; karkoli sem vzel v roke, je rastlo kakor satovje. Ko sem imel že kmalu več, ko vsa moja domovina, pa sem rekel: Konec! Pustil sem trgovino in sem se lotil bančnih poslov, ki jih zame opravljajo moji osvobodenci. Mislil sem že sploh vse opustiti, toda pregovoril me je grški astrolog, ki je slučajno prišel v naše mesto, po imenu Serapa, pameten

kakor kak bog. Povedal mi je celo reči, ki sem jih že davno pozabil: vse do pičice mi je razložil; videl je takorekoč skozi mene, toliko da mi ni povedal, kaj sem prejšnji dan jedel. Kakor da je vse svoje življenje živel z mano. Kaj ne, Habina — saj se mi zdi, da si bil takrat zraven —: ‚Gospodinjo si imel na ta in ta način v oblasti. S svojimi prijatelji nimaš sreče. Nihče ti ni tako hvaležen, kakor bi moral. Ti imaš velika posestva. Ti rediš kačo na svojih prsih! In, zakaj bi vam tega ne povedal! Razodel mi je, da imam še živeti trideset let, štiri mesece in dva dni. In da bom kmalu nekaj podedoval. Vse to mi kaže moj horoskop. Če se mi bo torej posrečilo, da spojim svoja posestva še z Apulijo, pa bom zadovoljen z mojim življenjem. Med tem časom, ko je Merkurij pazil na moje posle, pa sem postavil to hišo. Saj veste: prej je bila baraka, sedaj je cel tempel. Ima štiri obednice, dvajset sob, dve marmornati kolonadi, v prvem nadstropju obednico, mojo spalnico, budoar za tole kačo in prelepo sobico za vratarja; tudi za goste je dovolj prostora. Ko je prišel Skaver, kratko in malo ni hotel biti nikjer drugje, dasi ima pri morju prenočišče, ki ga je podedoval po očetu. Imam še tudi marsikaj drugega, kar vam bom

takoj pokazal: Verujte mi, kolikor imaš, tolike veljaš; če imaš sam kaj pod palcem, te bodo tudi drugi ljudje imeli za kaj. Tako je vaš prijatelj, prav kakor v pravljici, nekdanj bil žaba, sedaj pa je kralj. Sedaj pa, dragi moj Stih, prinesi pogrebna oblačila, v katerih želim biti pokopan. Prinesi tudi mazilo in nekaj onega vina, s katerim me bodo umili.«

Stih je takoj prinesel belo preprogo in rdeče obrobljeno togo v obednico. Trimalhijon nam je dal pokušati, ali je res iz fine volne, nato pa je rekel smeje: »Pazi, Stih, da se teh reči ne lotijo miši ali molji; sicer te dam živega sežgati. Pogreb hočem imeti tak, da me bo vse ljudstvo blagrovalo.« Nato je odprl lonček mazila, nas vse pomazilil in rekel: »Upam, da mi bo to mazilo po smrti ravno tako dišalo, kakor mi diši sedaj.« Vino pa je dal viliti k ostalemu in je rekel: »Mislite si, da ste povabljeni na mojo sedmino!«

Stvar je prihajala vedno bolj ostudna, ko si je Trimalhijon, že popolnoma pijan, izmislil novo zabavo. Dal je v obednico poklicati trobentače, potem pa se je, ležeč na mnogih blazinah, iztegnil prek čez rob ležišča in rekel: »Mislite si, da sem umrl. Napravite mi lepo pogrebnico!« Godci so zatrobili, kakor pri pogrebu. Posebno neki suženj onega po-

grebniaka, ki je bil med vsemi še najbolj častit
človek, je zagnal tak fortissimo, da je zbudil
vso sosesko. Tako so ognjegasci, ki so stra-
žili v sosednjem okraju, mislili, da pri Tri-
malhijonu gori; takoj so vlomili vrata in pridrli
z vodo, sekirami in truščem, kakor je že nji-
hova navada. Mi smo se poslužili zelo ugodne
prilike, obrisali Agamemnona pod nosom in
pobegnili, kakor bi nam za petami v resnici
gorelo.

O P O M B E.

- ♦
- 1) (Str. 18) Seviri augustales so bili člani bratovščine na čast cesarja Avgusta.
- 2) (» 19) Da bi bil bičan.
- 3) (» 20) *modesto officio, codd. & edd. molesto.*
- 4) (» 21) Zlate prstane so smeli nositi samo rimski plemenitaši.
- 5) (» 23) Iz leta, ko je bil konzul Opimij, leta 121 pred Kr. r.
- 6) (» 25) V izvirniku »Carpus — Carpe!«
- 7) (» 29) Samo venec je dal nanj (glej str. 24).
- 8) (» 31) Frigijska (»jakobinska«) čepica je znamenje svobode.
- 9) (» 43) »Sibila, kaj hočeš?« — »Umrta bi rada.«
- 10) (» 46) Tukaj je Trimalhijon zamenjal Kasandro in Medejo. — »Ein Totenkopf so natürlich und mit solcher Kunst gearbeitet, dass man glaubt, er lebe.« (Glej Chr. Lichtenberg: Verzeichnis einer Sammlung von Gerätschaften, welche in dem Hause des Sir H. S. verauktioniert werden sollen, sub 20, g).
- 11) (» 47) Vulgaren, zelo nedostojen ples.
- 12) (» 52) Ves ta Trimalhijonov govor je parodija takratnih »deklamacij« (šolskih vaj, nalog), ilustracija k splošnim opazkam o propadanju govornišva v 1. poglavju ohranjenih fragmentov, ki tukaj ni prevedeno. — Na enak način parodira zmedeno šolsko uče-

nost Gottfried Keller (»Die drei gerechten Kammacher«) v učenem govoru, ki ga improvizira Züs Bünzlin.

- ¹³⁾ (Str. 53) Agamemnon.
- ¹⁴⁾ (> 55) Tri uganke: noga, oko, lasje. Uvod vsake uganke je, kakor je že navada pri takih prašanjih, dvoumen: Quid [H & edd. qui] de nobis [= kateri del našega (najunega) telesa] se v izgovoru glasi kakor »qui de nobis« [= kdo izmed naju, kdo izmed nas].
- ¹⁵⁾ (> 56) Govornik ima železne prstane, Ascilt, plemenitaš, pa zlate, ki jih oni v jezi imenuje »lesene«.
- ¹⁶⁾ (> 57) Igravci, ki so v grškem kostumu in jeziku predstavljali scene iz Homerjevih epov.
- ¹⁷⁾ (> 63) Znamenit pevec za časa cesarja Kaligule.
- ¹⁸⁾ (> 68) Rimski »funt« je po našem 327 g.
- ¹⁹⁾ (> 69) Mali prejemki in veliki izdatki.
- ²⁰⁾ (> 70) V izvorniku »secundas mensas«, kar pomeni pravzaprav »desert«. V slovenščini se ta pravi trimalhijonski dovtip ne da posneti.
- ²¹⁾ (> 80) Da bi odvrnila kazen usode za svojo ošabnost. Trimalhijon hoče s tem reči, da je Fortunata brez vere,

Handwritten text at the top of the page, possibly a header or title, which is extremely faint and illegible.

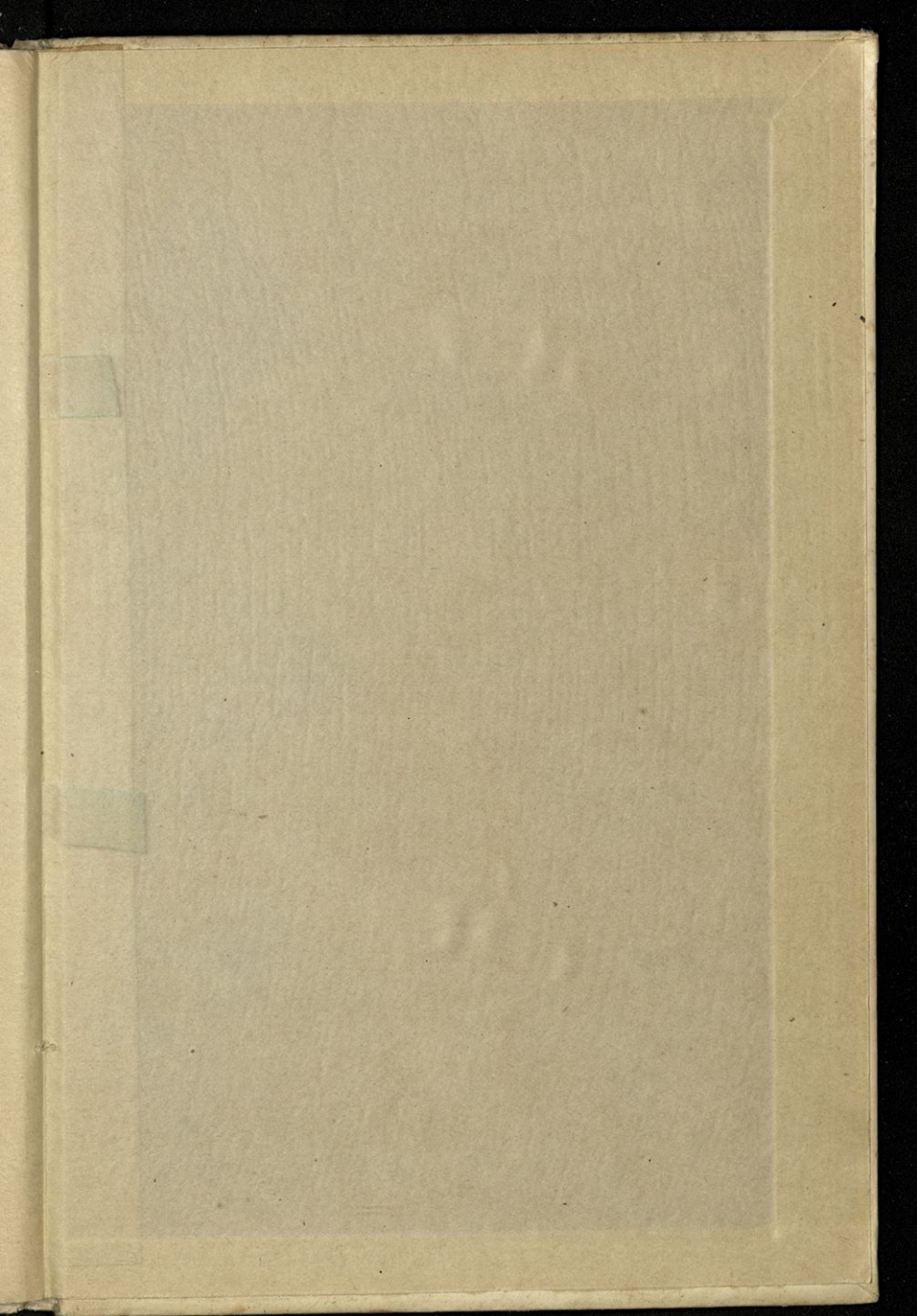
Main body of handwritten text, appearing to be a list or series of entries. The text is very faint and difficult to decipher, but seems to contain several lines of information, possibly including names and dates.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

COBISS

00000391202

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS

I 407 024

200613345

COBISS